

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 24.

Lördagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 48, andra lagutskottets utlåtande nr 20 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 243 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa dels ock väckt motion om ökat tullskydd för vissa slag av väskor m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke; samt

nr 19, i anledning av väckt motion angående tullskyddet för pälsverk.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om avdrag för värdeminskning å i jordbruk använda driftbyggnader.

Till bevillningsutskottet hade för förberedande behandling överlämnats två motioner, avseende ändring i gällande bestämmelser i kommunalskattelagen angående rätt till avdrag för värdeminskning å i jordbruk använd driftbyggnad, nämligen

1) motionen nr 16 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Hällbacken, däri hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till tydligare bestämmelser för värdeminskning å driftbyggnader å jordbruksfastighet, och

2) motionen nr 427 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag hur värdet å jordbruks driftbyggnader skulle beräknas vid taxering, då yrkande om avdrag för värdeminskning framställdes.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionen II: 16 av herr *Pettersson* i Hällbacken icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 427 av herr *Andersson* i Dunker icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Sederholm*: Herr talman! Den fråga, som har förts fram inför riksdagen genom de förevarande motionerna om avdrag för värdeminskning å i

Första kammarens protokoll 1934. Nr 24.

*Om vise
ändring i
kommunal-
skattelagen.*

Om viss ändring i kommunalskattelagen. (Forts.)

jordbruk använda driftbyggnader kan synas vara en rätt oviktig detaljfråga. Vid närmare granskning av spörsmålet och om man haft beröring med praxis får man klart för sig, att denna fråga dock är av ganska stor betydelse särskilt med avseende på jordbrukets beskattning. Det sätt, på vilket gällande bestämmelser i detta avseende redan blivit tillämpade ute i skilda delar av landet, borde nog föranleda någon åtgärd ifrån riksdagens sida för att få bestämmelserna tillämpade så som från början varit avsett och även för att få en relativt likformig tillämpning, så att det skapas mera jämlikhet och rättvisa i beskattningen med avseende på dessa förhållanden.

Enligt bestämmelserna skall ju avdrag medgivas för sådan värdeminskning, som driftbyggnader, däri inbegripna för driften nödiga bostadsbyggnader även med normalt underhåll och aktsam vård äro underkastade. Avdraget bör bestämmas till viss procent av byggnadens värde, olika allt efter den tid en byggnad av ifrågavarande art anses kunna för sitt ändamål utnyttjas. Den avdragsrätt, som motsvaras av den värdeminskning en driftbyggnad undergår, även om den väl underhålles, är alltså knuten vid byggnadens värde och bör sättas till en viss del av detta värde. Denna del, denna procent, skall då bestämmas med hänsyn till byggnadens beskaffenhet, byggnadsmaterialet och även byggnadens användning.

Det har naturligtvis alltid kunnat sägas, att det möter svårigheter att finna det riktiga byggnadsvärdet. I allmänhet har man utgått ifrån brandförsäkringsvärdet. Nu säger emellertid en av motionärerna, att brandförsäkringsvärdet är en mycket olämplig och osäker grund för beräkningen, därför att det är så variabelt. Det är sant, att brandförsäkringsvärdet ibland kan vara så lågt, att det innebär en betydande självrisk för försäkringstagaren, och därigenom skulle avdragsrätten, om den knytes vid ett sådant brandförsäkringsvärde, sättas alltför lågt. Men därvidlag kan invändas, att den skattskyldige ju kan se till att detta värde verkligen sättes riktigt och icke för lågt. Att däremot ett brandförsäkringsvärde skulle sättas för högt, torde man knappast i allmänhet kunna räkna med, då man ju vid brandskador ändå inte har rätt att återfå mer än vad byggnaden varit värd före branden. En premiebetalning, som överstiger vad som betingas av byggnadens värde, kan icke medföra en motsvarande fördel vid brandskada.

Vad jag emellertid här vill stryka under är, att det värdeminskningsavdrag, som här skulle medgivas, bör vara knutet till byggnadsvärdet och den värdeminskning, som byggnaden kan anses undergå även med noggrant, normalt underhåll och aktsam vård. Det är enligt min mening alldeles påtagligt, att man bör försöka få fram ett anskaffningsvärde på byggnaden och att man senare på basis av detta och med användande av viss procentsiffra, skall uträkna värdeminskningen. Inom skilda delar av landet har emellertid en annan praxis kommit i tillämpning, d. v. s. man har väl utgått ifrån brandförsäkringsvärdet, men sedan har det av taxeringsmyndigheterna satts en spärr uppåt, så att värdeminskningsavdraget icke får räknas på högre värde än egendomens taxeringsvärde och i vissa län på egendomens jordbruksvärde, ja, till och med på vissa håll, enligt vad jag hört sägas, på viss del av egendomens jordbruksvärde. Det förekommer nu mycket ofta, åtminstone i mina trakter, att egendomens brandförsäkringsvärde överstiger egendomens taxeringsvärde. Detta kan låta som en paradox men det är det ingalunda. Egendomarna ha ju fallit i värde. Taxeringsvärdet avser ju att ge ett uttryck för det värde, som egendomen skulle kunna betinga vid en försäljning, men det hindrar ju icke, att kostnaden för förnyelse av de byggnader, som finnas på egendomen, d. v. s. det kapital som representeras av byggnaderna och på vilket avskrivningsprocenten skall räknas, betydligt kan överstiga taxeringsvärdet. Så som

Om viss ändring i kommunalskattelagen. (Forts.)

taxeringsvärdena nu fallit vid den senaste fastighetstaxeringen motsvaras ingalunda denna nedgång i taxeringsvärdet av en motsvarande nedgång med avseende på egendomarnas, byggnadsbeståndets, underhållsvärde.

I olikhet mot den motionen, herr Pettersson i Hällbacken, som i sin motion har antytt den meningen, att man skulle knyta detta värdeminskingsavdrag fastare vid taxeringsvärdet, håller jag före, att denna mening är oriktig och står i strid med såväl lagens mening och vad riksdagen själv avsåg, när lagen kom till, som med vad man kan anse rättvist och billigt. Om en fastighets handelsvärde faller, kan detta bero på en dålig konjunktur, vilket är fallet för närvarande. Om en egendom står i lägre taxeringsvärde än en annan med samma byggnadsbestånd, beror detta mycket ofta på en sämre belägenhet. Men byggnadsbeståndet kan i båda fallen vara lika dyrbart att underhålla och är alltså oberoende av taxeringsvärdet. Jag menar, att denna sammankoppling mellan taxeringsvärdet och rätten till värdeminskingsavdrag är fullkomligt främmande för hela detta avdrags natur och berättigande. När denna fråga — jag vill minnas att det var år 1927 — behandlades i ett särskilt utskott, hade Kungl. Maj:t föreslagit en sådan spärr som den, som nu har använts inom vissa län, nämligen att avdraget icke skulle få överstiga hälften av taxeringsvärdet, som jag vill minnas det då var fråga om. Detta föreslogs av Kungl. Maj:t, men det blev av utskottet ändrat, och under utskottsbehandlingen anfördes det, att en sådan begränsning icke stod i överensstämmelse med detta avdrags natur.

Nu har bevillningsutskottet behandlat de ifrågavarande motionerna, och utskottet säger, att de påtalade skiljaktigheterna vid beräkningen av värdeminskingsavdraget bero på ojämnheter och brister i taxeringen, som icke kunna förebyggas genom en lagändring eller genom ett förtydligande utan skola förebyggas genom praxis. Erfarenheten har visat, att praxis dels är synnerligen ojämn, och dels också, efter min mening, att den i många fall vilar på en oriktig grund. Därför menar jag, att detta uttalande ifrån utskottets sida inte kommer att föra till den önskade utjämningen och rättvisan i fråga om detta värdeminskingsavdrag.

Vidare skriver utskottet på ett enligt min mening synnerligen oklart sätt om driftbyggnadernas ingående i taxeringsvärdet och antyder där ett resonemang, som man ibland får höra, nämligen att man inte skall bygga detta värdeminskingsavdrag på byggnadernas verkliga värde, nyanskaffnings- eller anskaffningsvärde, utan på den del av taxeringsvärdet, som skulle kunna anses belöpa på byggnaderna. Man skulle exempelvis, om man hade ett brandförsäkringsvärde, som sammanföll med taxeringsvärdet, göra en tänkt uppdelning av detta taxeringsvärde på byggnaderna och på den obebyggda jorden, och skulle då inte få räkna värdeminskingsavdrag på mer än den del av taxeringsvärdet, som kunde anses belöpa på byggnaderna. Mitt föregående resonemang vilar på den uppfattningen, att en sådan uppdelning i fråga om beräkningen av värdeminskningen är oriktig, ty i det ena fallet anger taxeringsvärdet egendomens handelsvärde såsom en helhet, och i det andra fallet, d. v. s. när man skall beräkna värdeminskningen, avser man att få ett uttryck för den slitning, den värdeminskning, som de olika byggnaderna kunna anses undergå under årens lopp. Dessa saker sammanhänga icke i annan mån än att det gäller samma byggnader. Nu vill jag icke säga, att bevillningsutskottet egentligen går in för detta men utskottets resonemang är litet fram och tillbaka och ganska oklart. Det innebär i allt fall ett försök att föra in även denna tankegång i resonemanget om värdeminskingsavdragets beräkning.

I det outredda skicket, vari frågan nu föreligger, och då man därför knappast

Om viss ändring i kommunalskattelagen. (Forts.)

nu kan få dessa motioner bifallna, har jag emellertid intet särskilt yrkande att framställa. Men jag vill rikta en protest emot det knapphändiga och oklara sätt, varpå utskottet bemött motionerna, och jag vill uttala en förhoppning, att frågan skall komma igen ett annat år i ett bättre skick.

Häri instämde herrar *von Heland*, *Reuterskiöld* och *Johan Johansson*.

Herr **Nilsson, Johan**, i Kristianstad: Ja, herr talman, den siste ärade talar-
ren gav det betyget åt detta utskottets yttrande, att det var oklart, att det
gick fram och tillbaka och att man inte riktigt hade någonting fast att taga
på. Jag vill säga det, att jag har anledning att ge den siste ärade talarens
uttalande ungefär samma betyg. Jag vet inte, vad han egentligen syftar på,
ty det var ju inte någon kritik han lämnade över de nuvarande förhållandena
utan han erkände ju själv att man måste komma till mycket olika resultat
under olika omständigheter och i skilda landsdelar. Det enda fall, beträffande
vilket herr Sederholm tycktes vilja ha någon rättelse, var det, då byggnaderna
inte äro taxerade till sitt verkliga värde. Då borde enligt hans mening värde-
minskningsavdraget inte sättas i relation till taxeringsvärdet utan till bygg-
nadernas anskaffningsvärde eller deras ursprungliga byggnadsvärde. För-
hållandet är det, att man vid taxeringarna ju har gått in för den mildringen,
då det gäller stora lyxbyggnader vid lantegendomar, exempelvis slottsbygg-
nader, som vi ha både i Södermanlands och Kristianstads län i rätt stor ut-
sträckning, att man anser och det har blivit en fastställd praxis, att dessa
slottsbyggnader som kanske kosta bortåt en miljon kronor, om man räknar enligt
nuvarande byggnadskostnader, endast taxeras till ett jämförelsevis blygsamt
belopp utöver det byggnadsvärde, som kan anses vara normalt i förhållande till
egendomens markvärde. Jag tror att 50,000 kronor är det högsta värde man
beräknat i sådana fall i Kristianstads län. Det kan ju icke vara rimligt,
och det kan ju icke vara lämpligt, då man går så pass varsamt fram vid taxe-
ringen, att man sedan, när det gäller avdrag, skall utgå ifrån byggnadskost-
nadsvärdena. Det skulle snedvrída hela taxeringen.

I övrigt tror jag att det beträffande hela detta spörsmål är nästan alldeles
omöjligt att i detalj slå fast i några lagbestämmelser eller förordningar hur
man skall gå till väga. Man får väl lita till att de, som handhava taxeringen,
vid tillämpningen gå fram på förståndiga vägar. Man strävar ju efter att
få både rimliga och likartade bestämmelser. Fastighetstaxeringarna bruka
numera förberedas på så sätt att landskamrerarna, som ju ha hand om led-
ningen av taxeringarna i de olika länen, sammankallas till överläggning och
rådplägning här i Stockholm. I samråd med och under ledning från finans-
departementet överlägges det då om hur man skall gå till väga och vilka till-
ämpningar man bör använda, och sedermera har man ju en fortsättning av
detta arbete inom länen, i det att man håller sammanträden med taxerings-
ordförändena och de förtroendemän, som ha i uppdrag att verkställa detta
arbete i olika delar av länen. Man strävar därvid efter att komma till både
rättvisa och likformighet. Utskottet har också givit uttryck åt detta, och jag
tror icke det finns någon anledning att klandra detta förfaringsätt. Det kan
hända, att man inte alltid råkar finna det rätta på alla ställen. Det är ju
nästan omöjligt, och uppfattningarna äro för övrigt mycket olika beträffande
värdenas storlek o. s. v. Det torde sålunda vara ogörligt att komma till precis
sådana resultat, att alla bli belåtna, vilka bestämmelser som än utfärdas och
vilken praxis man än tillämpar. Man har emellertid strävat efter att komma
till största möjliga rättvisa och likformighet, och utskottet har också sagt, att

Om viss ändring i kommunalskattelagen. (Forts.)
det bör man göra. Jag tycker därför inte, att det finns någon anledning att klandra vad utskottet i det avseendet uttalat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion angående avvägbringande av ett särskilt skattesystem för sjöfolk.

*Om ett särskilt
skattesystem
för sjöfolk.*

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 104 av herr *Lindberg* i Stockholm, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande sådana ändringar i gällande lagstiftning, att taxeringsförfarandet och utskyldsbetalningen för sjöfolk förenklades och gjordes mera effektiva än för närvarande vore fallet, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Herr **Nordborg**: Utskottet har sökt tillmötesgå motionären i denna fråga, men enligt min mening har utskottet icke gått tillräckligt långt. Det bör givetvis vara av stort värde såväl för sjöfolket som för det allmänna, om man kan finna en utväg att först och främst ordna ett enkelt system för sjöfolkets beskattning och vidare att åstadkomma ett underlättande och en förenkling av indrivningen av ifrågavarande skatter. Det skulle icke behöva möta något hinder att för sjöfolket utarbeta ett särskilt beskattningssystem, och jag vill motivera detta med att påpeka, att sjöfolk mindre än andra medborgare ha glädje av alla de anordningar som på det allmännas bekostnad vidtagas i land för trevnad och bekvämlighet. Jag skulle därför icke ha något emot att det gjordes ett skattesystem för sjöfolk, som vore av den art att vissa, även ekonomiska lättnader därigenom bereddes sjömännen. Indrivningen av dessa skatter skulle kunna ske lika enkelt som vid indrivning av sjöfolkets nuvarande hyresavgifter, nämligen så att en viss procent av sjömännens intjänta hyra inkasserades av sjömanshusen, vilka sedan skulle utan stort besvär redovisa dessa medel direkt till skattemyndigheterna.

Jag har, herr talman, redan nu velat framföra mina synpunkter i denna fråga, men har i övrigt intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner avseende vissa ändringar i kommunalskattelagen och taxeringsförelagningen m. m.

*Ang. egna-
hemmens be-
skattning
m. m.*

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 11, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville helst själv formulera och besluta eller, om detta ej medhunnas, hos regeringen begära senast till nästa riksdag förslag till revision av gällande författningar och anvisningar eller endera av dem i huvudsakligen vissa i motionen närmare angivna syften.

I motionen hade berörts tre olika skattespörsmål, nämligen

1) grunderna för taxeringsvärdets bestämmande i fråga om fastigheter, som användes till hem för ägaren eller innehavaren ävensom rörande skyldigheten

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

att erlægga kommunal fastighetsskatt för fastighet, som upplåtits med tomt-rätt;

2) grunderna för beräkning av bostadsförmåns värde i sådan fastighet; samt

3) vissa önskemål rörande ändringar i taxeringsförordningen, huvudsakligen avseende bestämmelserna rörande beskattningsnämndernas sammansättning.

I samband med nämnda motion hade utskottet till behandling upptagit två andra till utskottet hänvisade motioner, nämligen motionerna nr 53 i första kammaren och nr 235 i andra kammaren.

I motionen nr 53 i första kammaren hade herr *Stendahl* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid fortsatt revision av gällande skatte- och taxeringsförfattningar de synpunkter måtte bli beaktade, som framhållits i ett inledningsanförande till diskussion i Stockholms köpmansklubb i december 1933 med anledning av skattekontrollskunnigas betänkande angående förbättrad deklarationskontroll och förstärkt taxeringsorganisation m. m. och vilket anförande såsom bilaga fogats vid motionen.

I motionen nr 235 i andra kammaren hade herr *Lithander* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att befattningshavare, vilka i tjänsten handlade taxeringsmål, icke utsågs till ordförande i taxeringsnämnder, dels att Kungl. Maj:t ville för riksdagen skyndsamt framlägga förslag till sådana ändringar av taxeringsförordningen, att beskattningsnämndernas fulla oberoende av de fiskaliska organen garanterades.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att motionen I: 11 av herr *Lindhagen*, om egnahemmens beskattning m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen I: 53 av herr *Stendahl*, om beaktande av vissa synpunkter vid fortsatt revision av gällande skatte- och taxeringsförfattningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att motionen II: 235 av herr *Lithander*, angående viss ändring av bestämmelserna om hinder för ordförandeskap i taxeringsnämnd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

Herr Lindhagen: Herr talman! Den föreliggande frågan är en mycket stor fråga för dem det gäller och för rättsordningen i landet.

Det är ju en svårighet med parlamentarismen, att genom att parlamenten blivit uppdelade i partier, ha de överhopats med så många göromål att ledamöterna icke hinna sätta sig in i dem allesammans och förmågan av medkänsla med andra intressen än deras egna börjar allt mer försvinna. I denna fråga har bevillningsutskottet tydligen inte haft någon särskilt personlig och på egen erfarenhet byggd medkänsla med egnahemmen i landet. Trots att det blivit en stor uppgift för staten att genom egnahemsrörelsen skapa hänsyn till de egna hemmen. Nu gäller det att få, till stånd en sådan hänsyn även i beskattningsavseende, där det för närvarande saknas varje bestämmelse om något sådant.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Lagstiftningen har tillkommit på slump utan förstånd för vad det i själva saken gäller. Ingen representant för egna hemmens princip och intressen hade fått tillträde till de förberedande utredningarna.

Olyckshändelsen inträffade år 1921 — förr fanns det inga bestämmelser — att riksdagen och Kungl. Maj:t förvandlade de egna hemmen till en handelsvara och hyreshus. De brötos dock ut från hyresgästelandet för att verkligen skapa ett eget hem. Det blev då en stor debatt här i kammaren, och det rådde ganska mycken tvekan om hur man skulle ställa sig. Det gällde att införa i författningen en rent merkantil synpunkt på hur egnahemmen skulle taxeras, och man hade överraskats av ett regeringsförslag i sådant syfte.

Vid den första voteringen i kammaren i den frågan inträffade det i alla fall, att förslaget i princip godkändes med 69 röster mot 46, som yrkade på ogillande av hela förslaget för att få ett bättre förslag. Det var ju en ganska avsevärd minoritet.

Sandler sade också vid det tillfället, att synpunkter, som anförts för att egnahemmen borde ha undantagits, voro beaktansvärda. Men, sade han, här har nu nedlagts så mycket arbete på den kommunala skatteförfattningen, att det inte vore rimligt att nu avslå det hela. I detta ligger väl en anvisning, att man sedan skulle försöka bättra vad man år 1921 inte hann iakttaga. Det bestämdes nämligen år 1921, att taxeringsvärdet för fastigheter i allmänhet skulle sättas till det belopp, som prövas utgöra »taxeringsenhetens värde efter ortens pris (allmänna saluvärde)». Egnahemmen förvandlades i ett slag, såvitt på skatteväsendet ankom, till en handelsvara.

Men härvidlag var det ett mäktigt intresse, som lyckades göra sig gällande och det var för det ändamålet som hela denna författning tillkom. Det tog sig uttryck däri, att skogsmark och växande skog icke skulle taxeras efter det allmänna saluvärdet, gudbevars, utan förnuftigtvis efter det värde som de kunde anses äga vid ett efter rationella grunder bedrivet skogsbruk. Där ser man således, att de stora skogspossessionerna önskar man behålla och inte sälja, och man ville därför inte tillåta att de taxerades efter sitt saluvärde. Gärna vill man naturligtvis på det hållet liksom på alla andra håll också få bra betalt, då man säljer, men när det gällde fastigheter, som inte voro avsedda att försälas utan som man i regel behåller, betackade man sig för saluvärdet och fick också genomdrivet, att den kommitté, som skulle undersöka denna fråga, blev särskilt instruerad om att detta stora och viktiga intresse här skulle tillmötesgå.

Jag frågar bevillningsutskottets ordförande: varför skulle inte dessa stora och rika fastigheter kunna få finna sig i att följa de stackars små hemmens öde att få taxeras efter saluvärde? Det var ju ett enskilt intresse, som gjorde sig gällande och enligt min mening med fog, men man borde inte ha offrat de smås intresse för de storas. Detta är ett oerhört bevis på hurusom numera det stora jordkapitalet kan göra sig gällande, under det småfolket lämnas åt sitt öde.

1921 opponerade sig också bondeförbundet med Nils Wohlin och Olsson i Kullenbergstorp i tätén och sade, att detta icke var riktigt, ty de ville inte heller gärna ha jordbrukarhemmen och jordbruken taxerade efter ortens saluvärde. De voro emellertid inte nog katiga att gå rakt på sak, utan de skulle för att lirka till sig något, formulera det så, att jordbruksfastighets taxeringsvärde skulle åsättas till ett belopp, »som prövades skäligen svara mot den fasta egendomens avkastning och värde efter ortens pris». Det är ju som att sätta eld och vatten tillsammans. Man visste inte, hur de tänkte genomföra denna dualism, och därför föll också bondeförbundets förslag, men det samlade i alla fall en mängd röster såsom en opinionsyttring.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Jag uppträdde då också för de egna hemmen, och jag fick det vitsordet av Wohlin, att »det kan någon gång vara bra, mina herrar, att ha herr Lindhagen här i kammaren, om han också i de flesta fall är nog så besvärlig». Med andra ord, där tyckte bondeförbundets representanter, att vi stodo på samma ståndpunkt. Jag var bara mera konsekvent, ty jag sade att de egna hemmen icke alls finge taxeras efter några salupris utan bara efter det värde som de i och för sig själva hade.

Jordbruksfastigheterna äro ju i själva verket också undantagna. Fastän de skola taxeras efter saluvärdet i orten förstår man att hålla värdena nere på måttlig nivå. När man taxerar, invaggar sig i någon uppfattning om okänt saluvärde för den fastighet, varom är fråga, sköta för övrigt där jordbrukarna till stor del sina egna taxeringar. Här i Stockholm däremot äro vi slavar under ämbetsmän, som bestämma värdena och klämma till hur de vilja utan grundsatser. Och vad som är alldeles särskilt fördelaktigt för jordbruket, är att själva åbyggnaderna icke behöva sättas till något särskilt värde till skillnad från den torva, på vilken de stå, utan åbyggnadernas värde försvinner i fastighetens hela värde och kommer därigenom att bli mycket måttfullt. Men de stackars egnahemmen, som skulle brytas ut ur hyreshusens elände, de skola förvandlas till en handelsvara, och man skall alltid se till, att de taxeras därefter och få det drygt och godtyckligt.

Nu kan jag säga herrarna, att Stockholm har blivit särskilt brutalt i detta avseende, medan man förut även där varit tämligen förståndig, liksom man mångenstädes varit och fortfarande är på landsbygden i fråga om jordbruksfastigheter och deras åbyggnader. Vid tillämpningen av 1921 års författning liksom av 1928 års, som konfirmerade 1921 års författning, har man i början inte brytt sig om att tänka på egnahemmens saluvärde, utan det har frestats andra metoder. Man har senast i »hyresvärde» beräknat 400 kronor för varje rum. Det kan ju ställa sig ganska olika på grund av rummens beskaffenhet, men i allmänhet äro rummen små i alla egna hem. Nämda beräkning, kapitaliserad motsvarar ock ungefär självkostnaden. När en egnahemshavare bryter sig ut ur hyresstaden Stockholm, vill han bo billigare och inte vidare ryntas av hyresprisen i huvudstaden, han vill ha en bostad, som är sundare genom en lantlig belägenhet, och han vill ha större utrymme i utbyte av sin självkostnad, vilket han också får i hög grad.

Egnahemsrörelsen här i Stockholm, både den enskilda och den som startats av Stockholms stad, avsåg ju att skapa en social stad till skillnad från hyresstaden. Ty vad är det för slags hem, som man har i dessa hyreskaserer? Man får ett hem på ett år emot hyra. Man hotas av uppsägningar och höjda hyror. Man har process om reparationerna, där ibland värden har rätt, ibland hyresgästen. Och var fjärde person i Stockholm flyttar årligen ifrån sitt s. k. hem med besvär och omkostnader. En sådan person kallas inte heller för egnahemsägare, utan han kallas rätteligen för hyresgäst. Han är en vagabond och ingenting annat. Han har intet hem, och dock är ju hela världsordningen grundad på fyra fasta grundvalar, som var och en äro lika viktiga, nämligen individen, hemmet, som är individens borg, landet och mänskligheten. Alla dessa fyra skola vara goda vänner med varandra; förr blir det åtminstone inte någon fred på jorden och inte heller här i Stockholm. Och bevillningsutskottet får aldrig någon fred förr än det går till grunden med tingen, ty detta kompromissande, som nu allt mer och mer utbreder sig — vare sig det beror på obekantskap med saken eller därpå att vi äro trötta män; jag tror det är det senare — detta att företrädesvis läppja på tingen och skänka småsaker i motiveringarna, det kommer aldrig att leda till något fredsslut. Själva saken kommer i detta fall enligt sin natur alltid till-

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

baka till bevillningsutskottet. Jag kan inte lova, att dra fram den varje år själv, men jag skulle önska att andra gjorde det för omväxlings skull. Saken kommer alltså tillbaka, under alla förhållanden.

Vad är nu rimligare än att ett *eget hem taxeras principiellt till självkostnaden* — vi måste ju börja med principen. Man skaffar sig ett eget hem för att bryta sig ut ur hyresgästhemmen och deras ruinerande omkostnader åtminstone här i Stockholm. Man bygger det man har råd till, och det egna hemmet kan ju inte ha högre värde än det jag lagt ned på detsamma. Detta bör således var taxeringsgrunden: den kostnad, ägaren lagt ned på byggnaden, nämligen principiellt — sedan kan det eventuellt med fog göras modifierationer av särskilda skäl. Ingen regel utan undantag. Men man får vara försiktig med de senare. Ty det är individernas hem, som skola taxeras och taxeras vart för sig. Man får akta sig för att sitta och tycka på en slump. Man skall inte skylla på att man slår ihop allihopa och gör som det är bekvämast utan hänsyn till rättvisa åt de enskilda individerna. Jag medger att en individuell taxering är besvärlig, men så måste taxeringen göras i alla fall, ty det egna hemmet är individens enda verkliga egendom.

1933, då en ny femårsperiod i taxeringen började löpa, fingo de egna hemmen i Stockholms omgivningar en överraskning. Det var särskilt de som lågo på Stockholms stads mark, som blevo medfarna. Jag vet inte varför, fast jag misstänker något om anledningen.

Då bestämde man sig för att överge den föregående grunden, 400 kronor per rum, som ju inte heller var riktig utan kunde leda till ojämnheter; men i alla fall ledde till att taxeringsvärdet i stort sett blev detsamma som självkostnaden och i det avseendet var den bra. Nu skulle man taxera om de egna hemmen, taxera efter ett saluvärde, efter ortens pris, som icke fanns. Hur kom man då på den tanken? Naturligtvis först författningens ordalag. I många trakter, kanske de flesta i landet, även i Stockholms län har man förnuftigt ansett att anskaffningskostnaden låg närmast till hands att kunna bli egna hemmets salupris. I Stockholm hade man på annan väg tidigare kommit till samma resultat utan att äventyra ansvar för ämbetsbrott. Men nu skulle författningen tagas formellt på orden riktigt ordentligt.

Sålunda anmälades att i stadens trädgårdsstäder finnas också hyreshus, små hus med två våningar men i alla fall hyreshus. Dessa hus äro spekulationsaffärer till skillnad från egna hemmen. Då anmälde en vederbörande i verket, att på Nockeby ägarna till hyreshusen därstädes togo hyror, som närmade sig hyror i den inre staden. Det var klart, att de kunde få sådana hyror. En del hyresgäster hade sin verksamhet därute. Andra ville ut till den friska luften och den låga bebyggelsen, närheten till skog och vatten och sådana härligheter, icke minst för barnens skull.

Då menade ämbetsverket: vad är det för rättvisa i att egnahemmens bostadsvärden inte skola taxeras efter de hyror, som man kan få i angränsande hyreshus?

De egna hemmen äro ju tillkomna för att man skall slippa ifrån stadshyror. Detta var också meningen med stadens kolonisation. Sådana hyror ha ej heller inlutit till egnahemsinnehavaren, han har endast räknat med anskaffningskostnad. Men nu skulle de egna hemmen plötsligen bli hyreshus och husägaren skulle betraktas som hyresvärd åt sig själv, och det skulle åligga honom att taga grova hyror av sig själv såsom hyresgäst, för att skatten skulle slå i spann för staten. Detta var reformen, för vilken bevillningsutskottet i trötthetens tecken nu dagtingat.

Men man var ändå inte riktigt säker på sin sak. Därför återopades också de hyror som erlades i den inre staden såsom vägledande. Hyror i den inre

Ang. egna hemmens beskattning m. m. (Forts.)

staden betraktades som »ortens pris», men den sociala staden är en ort för sig och inte en ort av samma kynne som hyresstaden. När det sedan blev för hett med anmärkningar, samlades för det tredje ihop uppgifter om hur egna hemstagare i vissa fall — det är verkliga undantagsfall, ty man skaffar sig sitt hem för att behålla det själv och bo där — ha hyrt ut på något år till följd av bortresa eller något sådant. Då har den som hyrt ut kunnat taga en avsevärd hyra, som också närmar sig hyror i den inre staden, därför skola nu alla, som inte fått sådana hyror, taxeras och beskattas, alldeles som om de fått in sådana där stora hyror. Detta kalla vi för beskattning av luftvärden. Bevillningsutskottet låter udda vara jämnt och låtsas att detta kanske är rättvisa! Ja, egentligen gör utskottet det inte, ty det går omkring denna förarglighet, och inlåter sig inte på principfrågan utan tycker, att det inte är värt att bråka med den här saken. Den rättvisan måste jag göra utskottet, att det svävar på målet, så att man märker, att det ej är säkert på, att det är fullt bra som det är.

Nu är det ju också så, att denna hyra, som enskilda egnehemsägare kunna ta, när de någon gång nödgas hyra ut sitt egna hem, blir ju beskattad såsom en särskild inkomst. Både staten och kommunen få således sitt i alla fall. Skola de då taga skatt på en sådan inkomst av alla de många, som inte uppbära en sådan hyra, därför att andra råkat få en sådan inkomst? Tycker verkligen landshövding Nilsson, att det är något förnuft i ett sådant resonemang? Jag ser att landshövdingen ler välvilligt, och jag tror därför, att han nog tycker, att kanske det är bäst, att han icke svarar på denna kritik.

Om vi nu gå till *de exempel, som utskottet samlat ifrån riket* och vartill även jag bidragit, finner man, att för tillämpningen även av de nuvarande författningarna, såvitt det gäller egna hem, ha taxeringsmyndigheterna en känsla av att här måste man jämka på något sätt, och enligt en del av exemplen — de flesta, tror jag — taxerar man, som sagt, de egna hemmen för självkostnaden, d. v. s. man anser att ortens pris måste vara självkostnaden, ty man kan inte beräkna, att de skola kunna få sälja för något högre pris, och detta är också riktigt. Det är snarare så, att möjligheterna att sälja egna hem för självkostnadspriset sjunka. Men på andra håll, såsom i Värmland och Kopparbergs län och nu i Stockholm, beräknar man inte ortens pris på det sättet, utan man går omkring och hör sig för, vilka hyror som betalas på andra ställen, t. o. m. i den inre staden.

Jag var nyligen på ett möte i Enskede, som är en tomträttsstad, som Stockholms stad har, och det var en mängd tomträttshavare där. Jag var inbjuden att hålla ett föredrag om denna fråga, och då var det mycket intressant att höra dem vittna i diskussionen. Det var småfolk nästan allesammans, som hade skaffat sig ett litet eget hem med de penningar, som de hade råd att använda. Då tyckte de, att något högre taxeringsvärde var väl inte rimligt än det som ungefär motsvarade vad de lagt ned på sitt egna hem. Men nu hade de fått, sade de, sina taxeringsvärden höjda — utan att veta av det, ty det underrättas man ju inte om — jag har föreslagit, att sådan underrättelse skall utsändas men det har utskottet inte heller tagit någon hänsyn till — med 15, 20, ända till 30 procent, och de sade ironiskt: »Här bli vi rika människor till slut, ty om oupphörligt taxeringsvärdena höjas, får man se, att vi bli rent av förmögna karlar!» Och en av dem berättade: »Han gick genast till taxeringskommissarien och frågade: taxeringskommissarien har höjt min lilla kåk så och så mycket, varför? Jo, svarades det, taxeringen har höjts med hänsyn till ortens saluvärde. Var då snäll och köp den av mig, för den är genast till salu, men så mycket kan jag inte få för den av någon annan. Ja, jag vill helst inte heller sälja, men nu kanske jag blir tvungen.»

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Vad vet en taxeringsnämnds ledare om, vad de där stackars människorna kunna få för pris, om de sälja sitt hem? Men där sitta vederbörande och gissa sig till ett belopp, under intryck, att de måste vara fiskaliska — även i tryckta nedgångstider. Medkänsla, moderation och taxering någorlunda i underkant finnas ju ej heller stadgade i författningen. Men de antydas dock. Vi kunna verkligen om statens uppbördsverk klaga med profeten Jeremias: »Trälar råda över oss; ingen finns som rycker oss ur deras hand.»

Nu säger utskottet om denna sak, att det inte är möjligt att lägga självkostnaden till grund, vilket man dock har gjort på en mängd orter och som Stockholms stad alltid gör för sina debiteringar, då de låta egnahemsägarna självdeklarerera och sedan fastställa husens värde till självkostnaden. Detta har alltså gått för sig både här och i Malmöhus län och i Kristianstads län, ty i Kristianstads län har försäljningskostnaden ansetts motsvara byggnadsvärdet. Så förståndigt, herr landshövding! Och i Bohuslän taxerar man efter anskaffningskostnaden.

Det talar bevillningsutskottet självt om, men ändå skriver utskottet på detta sätt: »Enligt utskottets mening är det emellertid knappast möjligt» — jag förmodar, att vi få lägga tonvikten på *knappast* — »och i vart fall icke lämpligt att bestämma taxeringsvärdet å annan fastighet än jordbruksfastighet efter olikartade principer allt efter fastighetens mer eller mindre tillfälliga användning.»

Annan fastighet är ett begrepp, under vilket samlats likt och olik. Dit har ock smugglats undan egna hemmen, ehuru de intaga rangplatsen nummer två i världsordningen, vilken såsom jag nyss nämnde består av individen, hemmet, landet och mänskligheten. Utskottet plockar nu självt ut jordbruksfastighet med sina jordbrukarhem och antyder att där går det an med en tillsyn på beskattningsmetoden.

Nu går motionen ut på att bryta ut de egna hemmen och ge dem den hedersplats, som vederbör. Det kan ske genom praxis, om man vill. För att vara säker på denna goda vilja måste icke minst enligt den sista erfarenheten från Stockholm av lagen givas egnahemmen en särplats vid sidan av hyreshusen, under vilkas terminologi de totalt oriktigt inordnats, och ordets makt över tanken är stor och farlig.

Nu har utskottet svarat, att det är knappast görligt och i varje fall icke lämpligt, eller kort sagt »yxskafft». Utskottet hade väl först bort svara på det principiella yrkandet. Äro egna hemmen minst lika mycket som skogsfastighet något för sig? Eller äro de syskon till hyreshus, fabriker och allt annat slikt, som lagts under begreppet annan fastighet?

Detta svaromål fulländas med att ett hems bruk som eget hem är en »tillfällig användning», även när den icke är tillfällig, vilket är regel. Egna hemmen äro ju tillkomna för att inte vara tillfälliga. Där vill man icke bo tillfälligt, som sker i hyreshus, utan permanent och vara »herre i eget hus». Det är märkligt, att utskottet kan tillåta någon skriva på det sättet, när det är Guds fred över världsordningen. Men det förhåller sig kanske så, att denna, såsom mången påstår, icke längre kan behörigen betjänas av parlamentarismen.

Nå, än mer. Utskottet fortsätter: »Av de avgivna yttrandena framgår, att mycket ofta en och samma fastighet delvis använts till ägarens bostad och delvis varit uthyrd. Icke sällan förekommer, att fastigheter av ifrågasvarande slag ett år uthyras för att ett annat användas av ägaren såsom bostad. I såväl det ena som det andra fallet har fastigheten varit avsedd till bostadsändamål, och enligt utskottets mening måste det anses följdriktigt att enahanda värderingsgrunder följas vid taxering av bostadsfastigheter.»

Här erkännes sålunda, att det står till buds mer än en värderingsgrund.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Varför skall ej i de nämnda fallen lika gärna självkostnaden användas som värderingsgrund, helst här är fråga om undantagsfall. Då blir ju värderingsgrunden också »enahanda», vilket synes vara huvudsaken för utskottet. Och varför skall egnahemshavare i gemen, som vilja slippa vara hyresgäster, tvingas genom beskattningslagstiftning att bli hyresgäster för nämnda undantags skull. Det är riktigt att i vissa fall förekommer, att egna hem helt eller delvis uthyras, men då får ju samhället skatt av hyran. Här komma sålunda såsom underlag olika värderingsgrunder till sin rätt för en undantagsfastighet av kameleonttyp. Skall dessutom det stora flertalet egnahem — det är så stort, att de som hyra ut utgöra en försvinnande procent — därför nödvändigtvis beskattas för luftvärden, som icke influtit till dem? Vad är det för en cirkelgång med ett sådant omaka minoritetsvalde? Det skall väl vara någon reson i ett utskotts skämtlygne också.

Sedan fortsätter utskottet ytterligare så här: »Även om det skulle vara praktiskt genomförbart att tillämpa skilda värderingsprinciper med avseende å egnahemsfastigheter och hyreshus, synas dock de i motionen föreslagna grunderna knappast vara ägnade att skipa större rättvisa ägarna emellan än nu gällande.»

Även med gällande lags stolliga terminologi för egnahem har det visat sig praktiskt genomförbart i stora delar av landet att förstärkt bestämma saluvärdet för dem till självkostnaden enligt självdeklaration under hand. Även i det län, där landshövding Nilsson residerar. Hyreshusen äro visserligen bostadslägenheter, men de äro icke individens värn och borg. Egnahemmen och hyreshusen äro till sitt andliga innehåll så skiljaktiga som möjligt. Här är icke heller fråga om att skipa någon obegripligt lika rättvisa mellan olika ägare utan att skipa begriplig rättvisa åt var man på den plats, där han sitter. Lagen, anvisningarna eller förnuftet få sedan se till att det lagas efter lägenheten för mellanfallen.

Utskottet tillägger förtvivlat: »Ej minst med hänsyn till under de båda senaste årtiondena inträffade fluktuationer i penningvärdet, vilka väl i regel påverkat jämväl egnahemsägarnas allmänna inkomstförhållanden, skulle en värdering efter självkostnadsprincipen föranleda påtagliga ojämnheter och orättvisor. Så skulle det för den, som under tider av höga byggnadskostnader uppfört eller inköpt en dylik byggnad, framstå såsom en orättvisa att jämväl under tid, då en motsvarande byggnad kan uppföras för en betydligt lägre kostnad, alltjämt påföras fastighetsskatt efter den vida högre anskaffningskostnaden.»

I dylika kristider rättar sig väl även saluvärdet någorlunda efter byggnadskostnaden. Vid första taxeringen under sådana tider bör väl enligt utskottets mening av taxeringen tas hänsyn till »saluvärdet». Men det kan väl hända att en förstärkt taxering gör även det en konst i saluvärdet. I varje fall få även dylika undantagsfall rättas till av normala tider och deras värdesättningar och icke tvärt om, som utskottet synes förmoda.

På Stockholms stads egnahemsområden under den dyrtid, som rådde vid världskrigets upphällning, blevo anskaffningskostnaderna även för egna huser särdeles höga. Byggandet avstannade därför, men några kommo dock till även då. Saluprisen åter för färdiga egnahem stego abnormt i höjden för en kortare tid. Allt detta har sedan väsentligen rättats till av de normala förhållandena.

Utskottet plockar vidare ihop sina förhinder i följande utsaga:

»Å egnahemsfastigheter, särskilt å marken, nedläggas ofta kostnader, som avse att tillgodose ägarens personliga önskningsmeningar men knappast äro av natur att höja fastighetens allmänna saluvärde. Ett stadgande, som innebure att

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

hela kostnaden för dylika eller andra likartade åtgärder skulle för ägaren medföra en ökad skattebörd, komme såsom innebärande ett avsteg från allmänt följda grunder säkerligen att betraktas med ovilja.»

Vad är det för personliga önsknings utskottet här skyndar sig att slå vakt om för att även på den grunden få tillfälle att grundligt äventyra egnahemsägarens beskattning på luftvärden? I och för sig innebär det icke någon orättvisa, om i anskaffningskostnaden inräknas också kostnader, som uppstått för tillfredsställandet av personliga önsknings. Det lösa kapital, som nedlägges därpå, har förut kunnat beskattas. Men det är visserligen tillåtet att utan efterbeskattning förlösa sitt kapital. Här är det emellertid just det billiga »saluvärdet», som spelar utskottet ett spratt. Det gäller här företrädesvis trädgårdsanläggningarna kring själva husen. Beträffande dem har man i anvisningarna till den nuvarande lagstiftningen varit frikostig. Där säges, att det s. k. parkvärdet, som skall taxeras särskilt, i regel inte behöver upptagas, då sådana anläggningar sällan ha något saluvärde. Därigenom är således, herr landshövding, kravet på hänsyn till det väsentliga av de personliga omkostnaderna redan tillgodosett i lagstiftningen. Någon ovilja från egnahemsägarna står således ej utskottet till buds. Oviljan mot luftvärdens beskattning lever däremot evärdeligen.

Utskottets facit blir till sist: »Ehuru en ensidig tillämpning av saluvärdesprincipen kan tänkas i vissa fall leda till obilliga verkningar, har utskottet på nu anförda skäl icke ansett sig kunna förorda bifall till vad i förevarande motion föreslagits beträffande grunden för värdering av egnahemsfastigheter.»

Den nuvarande ordningen kan således leda till obilliga verkningar. Men dem vill utskottet lämna i fred. Knappast ens något beklagande avhöres. Och dock drabba dessa obilliga verkningar just den stora majoriteten. Nu offras den orättvist för undantagsfallen, för vilken det tvärtom bör stadgas eller tillämpas rättvisa undantagsbestämmelser.

Förlåt, herr talman, att jag blir litet het på gröten. Men den som har kämpat sedan länge för de verkliga hemmen samt även lyckats rädda och lyckligt uppbygga tomträten i Stockholm och nu ser, hur man försöker slå ned verket även genom beskattningsväsendet, den har rätt och skyldighet att ta i med de hårdhandskar han har till hands.

I motionen har vidare yrkats, att *tomten till tomträten* inte skall betraktas, såsom påbjudet av gällande författning, som om den vore ett med tomträten, och att således tomträtthavaren, som är en nyttjanderätthavare och i all civilrätt också betraktas som sådan, icke i beskattningsväg skall förvandlas till en s. k. fastighetsägare och få betala skatt även för tomten. Därmed utsuddas farligt tomträttens begrepp och äventyras illegal och orättvis beskattning.

Stockholms stad har själv utgått ifrån, att det fortfarande är staden, som även i beskattningsavseende skall anses rå om sin egen fastighet. Därför har staden förbehållit sig i tomträttskontrakten, att tomträtthavaren skall gottgöra staden för eller övertaga de pålagor, som till äventyrs kunna påläggas stadens tomt. Nu har statens författning som sagt även försökt utplåna begreppet tomträtt, och det gör utskottet också, då det säger, att tomträtt företer »så stora likheter med äganderätt, att det måste anses riktigt, att innehavaren och icke ägaren påföres fastighetsskatt ej endast för byggnaden utan jämväl för tomten».

Till en början uttog statens uppbördsverk i Stockholm inte någon fastighetsskatt för tomten. När staden upplät tomten för en hyra motsvarande sin självkostnad för densamma, tyckte staten, som i alla fall skulle uppmuntra

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)
 egnahemsrörelsen, att den inte behövde lägga sig i denna stadens filantropi. Tomten lämnades i fred.

Men så kom bestämmelsen, att för hyreshus vid taxering skulle skiljas mellan värdet på tomten och huset. Egna hem voro ju enligt författningens blinda terminologi också hyreshus. Var huset byggt på annans mark uppstod ett särförhållande. Men det problemet löstes »enklast» av skatteförfattningarnas obligatoriska otymplighet genom att blunda för civillagen och dekretera, att i beskattningsavseende stod man inför en enhetlig »fastighet». Nyttjanderätten trollades bort. Emellertid inskränktes skatteexperternas revolution till vissa fall. Att tomträtten i huvudstaden särskilt skulle få sig ett nyp, är förklarligt även av den ovilja, varmed den inre stadens merkantilism och dess klientel av olika slag ofta betraktar den såsom en objuden social institution, som dumpit obehagligt ned mitt i hyresväsendet. Den senaste skatteordningen har ock företrädesvis tomträtten, under det hyreshusen i den inre staden lämnats i fred. Detta betraktelsesätt medför, att man förblandar begreppen, och förbiser tomträtten just därigenom, att tomträttshavaren inte rör om tomten, vilket är särdeles väsentligt.

Nu taga statens skattemyndigheter ut 7 procent även av taxeringsvärdet på marken för att bestämma värdet av bostadsförmånen. Stockholms stad åter tar i avgäld ut endast självkostnaden. Staden tar vidare endast 5 procent, när den för andra ändamål uthyr en tomt. Varför skall det just, då marken upplåtits med tomträtt, saltas på på ett sådant sätt? Det är godtycke. Det finns inga lagar. Trälar råda över oss. Ni ha det bra på landsbygden, där ni själva få sköta sådana saker!

Jag övergår så till *värderingen av bostadsförmånen*, det så kallade »hyresvärdet» för bostaden. Här är det inte fråga om några hyreshus eller hyresgäster. Men de kommittéer, som sysslat med dessa ting, ha mest bestått av industri- och stadsfolk, som svårligen kommit ifrån att allt bostadsanskaffande — åtminstone i städerna — dock väsentligen består och således måste bestå i att hyra och vara hyresgäst. Det kan ju även vara en konsekvens av, att själva taxeringen av egnahemmen skall motsvara taxeringen av hyreshusen och värdet av bostadsförmånen således skall beräknas efter hyrorna i ortens hyreshus. En sådan beräkningsgrund vill motionen naturligtvis också ha bort och i stället lägga till grund det verkliga värdet av bostadsförmånen.

Sedan man fått taxeringsvärdet på det ena eller andra sättet fastställt, skall bostadsvärdet bestämmas efter någon grund. Här möta vi en oändlig brokighet i riket till följd av brist på direktiv. Man beräknar värdet efter 4, 5, 6 procent av taxeringsvärdet.

Nu har nyligen statens uppbördsväsende i Stockholm ansett, att man skulle bjuda över just i denna dyra stad och taga 7 procent och detta även från folk, som flyttat ut till omgivningarna för att få billigare hyror. I det sammanhanget har utskottet i sin motivering sagt, att någon rättelse i det nya taxeringsförfarandet i Stockholm synes vara på sin plats, men att det ankommer på skatteinstanserna att göra detta. Jag kan upplysa landshövdingen om att skatteinstanserna och i varje fall uppbördsverket komma att skratta åt vad som står så där i förbigående insmugglat i bevillningsutskottets motivering. Det som aldrig kommer fram ens till Kungl. Maj:t. De skratta. Det göra ju också skatorna ibland.

Nu har uppbördsverket år 1933 funnit på två olika utvägar för att *dels* kringgå egnahemsbyggarens lagliga och förnuftiga rätt att avdraga skuld-ränta från hyresvärdet och *dels* uttaga ett så stort »hyresvärde», som motsvarar de spekulativa hyresvärdena. *Härom har bevillningsutskottet inte ytt- rat ett ord*, ehuru det är en kardinalpunkt i motionen och behandlas under

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

två särskilda huvudkapitel i motionen, vilka alltså äro ihjältigna av utskottet.

Jag skall nu gå in på den första utvägen, som är en olaglighet, såvitt jag förstår. Vi, som skola föra talan såsom Stockholms stads egnahemsinnehavare, ha fått gå omkring i uppborðsverket och tala med åtskilliga för att få något besked om principerna. Vi ha inte kunnat finna annat än att det råder en anarki i principerna. En säger ett och en annan ett annat. Det finns föga grundsatser, men resultatet är i alla fall, att det huggits till med de 7 procenten å ett likaledes ofta omtvistligt taxeringsvärde. Det har dock slutligen avgivits de två förutnämnda förklaringarna varför man beräknat det s. k. hyresvärdet just till 7 procent.

Den första anledningen är att man velat komma fram till något, som kallats för »*plus minus noll*».

Saken är den, att även en egnahemsägare enligt lag har rättighet att i den allmänna självdeklarationen avdraga sina skuldräntor och således även skuldräntorna på den fastighet eller tomrätt, som han har skaffat sig. Det är väl inte annat än rimligt, att han skall få bibehålla den rättigheten även då han är egnahemsbyggare. De flesta egnahemsbyggare ha byggt på skuld, och de betala ofta ganska grova räntor till den, som de lånat av. Denne är således tills vidare den rätte ägaren, det är till honom hyran betalas, och när hyran kommer i långgivarens hand, tar staten av honom ut skatt för ränteinkomsten av lånet. Men som det nu förordnats, skall den låntagande egnahemsbyggaren inte blott betala sina räntor till långgivaren, som får skatta för dem, utan han skall också skatta för 7 procent av fastighetens taxeringsvärde till det allmänna. Således är det en beskattning av luftvärden, vilket tycks vara en modern beskattnings- och finansform i vår tid.

Varför skall nu egnahemsinnehavaren påläggas dessa bördor? Jo, säger man, därigenom att han i fastighetsbilagan till den allmänna självdeklarationen från bostadsförmånen lagligen avdrar sina skuldräntor, inträffar det, att han får ett överskjutande skuldbelopp, som han lagligen överför i den allmänna självdeklarationen såsom ett avdrag å inkomstberäkningen. Det är hans lagliga rätt, och det är hans rimliga rätt, när han har fått sätta sig i skuld för hemmet. Vad svarar man härpå? Jo, man säger vidare, att detta måste förhindras, ty det kan väl inte vara riktigt, sade tjänstemän i uppborðsverket, »att han inte skall betala någonting för sitt hem». Men han betalar ju grova pengar till långgivaren, i vars hand staten beskattar dem! Det är väl en alldeles tillräcklig börda för den arme mannen och hans familj. Chefen för uppborðsverket sade till och med, att de, som inte kunna bygga utan att låna pengar, skulle inte skaffa sig egna hem, utan de skulle hyra bostad i den inre staden. En propaganda från uppborðsverkets ledning till förmån för de stora hyreshusens uthyrningsmöjligheter! På sådana grundvalar skall nu statens beskattningsväsende ledas här i staden. Man har räknat ut, sade vederbörande, att om man bestämmer »hyresvärdet» efter 7 procent, blir det plus minus noll i fastighetsbilagan; det blir intet överskott av skuldbeloppet, som egnahemslåntagaren kan överföra sig till godo i den allmänna självdeklarationen. Kan det vara tillåtet att på det sättet egenmäktigt kringgå lagarna? I Stockholms län anses det vara otillåtligt.

Den nämnda åtgärden kan ytterligare belysas. Om någon lägger ned egna pengar i huset, kommer fastighetsbilagan naturligtvis att visa ett större eller mindre överskott, som han skall föra över såsom beskattningsbar inkomst i den allmänna självdeklarationen. Varför vill uppborðsverket också i det fallet komma fram till plus minus noll? Om man frågar, svaras bara med ett förläget leende eller en axelryckning. De tycka, att det är bra ur fiskalisk

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

synpunkt. Jag tycker också, att det är riktigt, att den, som har det så ställt, skall upptaga mer i inkomst i sin allmänna självdeklaration än den, som måst låna. Men då skall också det stora flertalet egnahemsinnehavare, som äro överhopade med skulder för bygget, få avdraga sina räntor, även om det blir ett tillgodohavande i avdrags hänseende på fastigheten i bilagan.

Denna företeelse, som jag kallar »plus minus noll», är, såvitt jag förstår, olaglig. Jag hade trott, att utskottet åtminstone skulle yttrat sig om denna huvudpunkt i motionen. Har tid saknats eller har även utskottet ansett saken ömtålig? Men då får jag väl gå till justitieombudsmannen och justitiekanslern. Jag gör det ogärna, ty jag tycker inte om att angiva någon. Men man kan åtminstone fråga dessa vederbörande, om det är lagligt att förfara på det sättet.

Det andra skälet, varför man beräknar »hyresvärdet» efter 7 procent här i staden, är, att man vill uttaga *ett hyresvärde, som motsvarar de spekulativa hyresvärdena i hyreshusen i staden* och de hyror, som någon gång förekomma även vid uthyrningar av egnahem. Om värdet av det resonemanget har redan talats, och jag får endast framhålla, att om detta inte är formellt olagligt, är det i alla fall obehörigt, oskäligt. Det är icke heller påkallat av någon författning. Tvärtom.

Nu säger utskottet på följande sätt om den saken: »De erinringar, utskottet framställt mot förslaget att i fråga om taxeringsvärdet utbyta saluvärdesmot självkostnadsprincipen, drabba i allt väsentligt jämväl det i motionen nr 11 i första kammaren gjorde yrkandet, att värdet av fastighetsägares bostadsförmån i regel skall beräknas till 4 procent av det efter självkostnadspriset bestämda taxeringsvärdet.» Jag har föreslagit — i motiveringen — att värdet av egnahemsinnehavarens bostadsförmån beräknas efter 4 procent. Det är nämligen så, att den, som ämnar bygga sitt hus med egna medel och har dem på deposition i bank, i ränta får nu endast 2 procent. Staten har, så länge pengarna stå i banken, inte rättighet att beskatta ägaren för mer än 2 procents avkastning. Om man då är så generös, att man ökar de 2 procenten till 4, för ifrågavarande fall, eftersom pengarna bli bundna under en längre tid, får staten i alla fall en riklig ersättning för att kapitalet flyttats från banken och i stället lagts ned i ett hus. Nu tar man i stället ut 7 procent, vilket väl tangerar ockerlagen. Det kan inte vara meningen med lagstiftningen, och är det meningen, måste en ändring företagas. Man har i alla fall rätt sig med lagstiftningen på många ställen i landet, därigenom att man tolkat den förnuftigt. Kan det inte ske på andra håll, är det nödvändigt, att vi vända oss till statsmakterna i ärendet.

Utskottet yttrar vidare: »Med hänsyn till de skiftande förhållanden, som kunna råda å skilda orter samt mellan olika fastigheter, är det uppenbarligen icke lämpligt att i lagen angiva en viss procentsats å taxeringsvärdet för bostadsförmånens värdering.» Räntesatsen är bara ett förslag i motiveringen. En sådan behöver ej utsättas i författningen. Men en motvikt mot hög räntebereäkning bör finnas någonstans i någon form. Jag tycker, att om man uttalar sig exempelvis för 4 procent, har man dock en princip att hålla sig till, som kan vara tillämplig för hela landet, nämligen en räntesats, som är inställd mot depositionsräntan. Anses det lämpligt att variera procentsatsen, så gärna för mig.

Utskottet fortsätter ock med *ett medgivande* i följande ordalag:

»Av den lämnade redogörelsen synes visserligen framgå, att ganska olikartade normer använts i olika orter» — det är väl inte heller bra — »ävensom att i jämförelse med å andra orter använda beräkningsgrunder den i Stockholms stad tillämpade leder till ett ganska högt beräknat värde å bostads-

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

förmån, men åvägabringande av större jämnhet bör givetvis ankomma på skattedomstolarna.»

Vad är det för rättsordning, att, när lagarna äro bristfälliga och ej kunna tolkas annat än godtyckligt, samt de beräkningsgrunder, som man tillämpar i de olika orterna, tillkommit på en slump, man skall fortfarande, trots påminnelser, låta beskattningsmyndigheterna komplettera dem på en höft? Domstolarna äro ju till för att döma enligt lag, annars vore de olyckliga. Här säger man, att det tillkommer domstolarna att döma utan lag. Det är bra mycket begärt av domstolarna. Så tillägger utskottet: »Enligt vad utskottet har sig bekant är även ett stort antal av de i motionen närmast åsyftade fallen för närvarande beroende på kammarrättens prövning.»

I allt detta ligger nu ett erkännande av att här i Stockholm synes det dock vara åtskilligt att erinra. Men rättelserna överlämnas åt skattedomstolarna i stället för åt lagstiftningen.

Sedan komma vi till själva *organisationen*. Även på den beror åtskilligt.

Det har i denna motion liksom i ett par andra motioner anmärkts åtskilligt om den saken. Min motion är vidlyftigast. Den tar upp frågan i hela dess vidd, under det att de andra ta upp den företrädesvis i en eller ett par detaljer, som enligt min mening också äro viktiga. Ämnet har jag i motionen behandlat särskilt under rubriken »För mycken rättslöshet».

När man skall beskatta en ideell inrättning som egnahemsrörelsen, måste man själv vara besjälad av egnahemsrörelsens idé. Annars är det slut med en rättvis beskattning, grundad på hänsyn och sunt förstånd. Apparaten sjunker ned till en fiskalisk inrättning, vars uppgift endast är att pressa fram så mycket skattepengar som möjligt utan hänsyn vare sig till Gud eller människor.

Ett vanskligt inslag i organisationen är att besluten om taxeringar ledas av personer, utnämnda för ett år i sänder mot särskilt årsarvode. Det är ordförandena i taxeringsnämnderna. På landsbygden ha de obetydligt betalt. Men här i Stockholm uppbära de ett ordentligt arvode. Det är chefen för uppborðsverket, som föreslår personer. Sedan förordnas de av överståthållarämbetet.

Beträffande sedan prövningsnämnden som besvärsinstans, så är det väl ett lyckspel, om något. Där sitta uppborðschefens förtroendemän, ett flertal av taxeringsnämndernas ordförande. Dessa arvodister utses på chefens förslag. De äro jämte kronoombuden tämligen enväldiga i sina nämnder och pröva i prövningsnämnden sina egna beslut. I både taxerings- och prövningsnämnderna ha dessutom de av överståthållarämbetet på förslag av uppborðschefen förordnade »kronoombuden» säte. Därtill utnämnas tjänstemän i verket, vilka självfallet i regel ha att följa sina överordnades instruktioner eller kända benägenheter. I prövningsnämnden sitta chefen för uppborðsverket själv såsom »kronoombud» och tillika »föredragande». Den andra parten, de klagande, få icke tillfälle att vara representerade inför denna areopag och bemöta »föredragningen». Chefen är sålunda i själva verket part, domare och lagstiftare på samma gång och på hans förslag ha som sagt de flesta andra bisittarna utnämnts. Ett sådant envælde må gärna äga rum, om det är upplyst och överskuggas av fristående överinstanser. Men när såsom nu i huvudstaden tonen i verket är ensidigt fiskalisk, ställer sig saken annorlunda.

Så har det också anmärkts både förut och nu, att kammarrättsråd och assessorer i kammarrätten, som är nästa instans och sista instans för övrigt i en hel mängd beskattningsfrågor, förordnas av överståthållarämbetet, på uppborðschefens förslag, till ordförande i taxeringsnämnder. Det säges, att det

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

är för att de skola förskaffa sig någon kunskap i tekniken, men då böra de kanske inte gå i skola i Stockholm utan hellre på landsbygden, där de kunna få inblick i hur det under normala förhållanden går till. Att emellertid bara ha Stockholm som en plantskola för kammarrättstjänstemännens utbildning tycker jag i och för sig är orimligt. För övrigt bli de ju jäviga i kammarrätten, när de ha handlagt sina egna mål. De få, vad dessa mål beträffar, icke någon nytta av sina kunskaper. Då få de andra ledamöterna gå och fråga dem, som äro jäviga, hur de skola göra, och då komma deras kunskaper på ett jävigt sätt till de andra ledamöternas förfogande och hota kanske att på det sättet influera på kammarrättens utslag.

Så säges å andra sidan, att uppbördsverket ju får tillfälle att begagna sig av kammarrättens stora kunskaper. De tyckas alltså på båda sidor vara kunniga och okunniga på samma gång, och det skall då förenas genom ett sådant här sammelsurium, som är obekant för det övriga rättsväsendet.

Saken är även den, att chefen för kammarrätten nog gärna unnar sina ledamöter ett arvode. Trots klagandenas anmärkningar också mot den saken, som ju framfördes till överståthållarämbetet, utsåg ämbetet ytterligare en ledamot utöver dem, som redan voro utsedda. Det var svar på det talet, och på fråga sedermera, hur detta kom sig, sades det, att han hade fått ett »löfte». Det passar sig väl inte för en besvärinstans.

Nu skriver emellertid utskottet *bifallande* på följande sätt: »Utskottet delar i allt väsentligt de synpunkter på denna fråga, åt vilka 1927 års statsutskott givit uttryck. Även om på sätt statsutskottet anfört principiella erinringar kunna riktas mot att sådana förordnanden meddelas, synas desamma icke hava lämnats i så stor omfattning, att förfarandet påkallar införande av ett uttryckligt förbud häremot i taxeringsförordningen. Enligt till utskottet meddelad uppgift skulle antalet av de besvär till kammarrätten över av Stockholms stads prövningsnämnds beslut för 1932, som avse mål handlagda av sådana ledamöter i egenskap av taxeringsnämndsordförande, belöpa sig till omkring en tiondel av samtliga över denna nämnds beslut anförda besvär.»

Utskottet fortsätter emellertid: »De fördelar för taxeringsarbetet den tillämpade ordningen otvivelaktigt medfört ävensom den omständigheten, att ledamöter av kammarrätten därigenom erhålla en mera direkt inblick i det praktiska taxeringsarbetets handhavande, vilket helt säkert måste leda till gagn för kammarrättens arbete, tala mot införande av ett sådant förbud.»

Motionären är tacksam, att utskottet även här delat en av motionens principer. Utskottet ogillar således i princip de ifrågavarande förordnandena. Men den principen kränkes ju, om dessa förordnanden äro flera eller färre. Nyttan av ett sådant uttalande av utskottet blir ju också problematisk då det stannat i motiveringen och ej kommit till uttryck i någon hemställan. Sedan kommer emellertid utskottet tillbaka till principerna — jag är glad däröver — det blir nog också en överraskning. Det heter nämligen:

»Utskottet har tillika velat framhålla, att därest jämväl framdeles sådana förordnanden undantagsvis meddelas dessa lämpligen böra lämnas samma ledamot endast under jämförelsevis begränsad tid, för att nämnda praktiska fördel för kammarrätten må kunna behörigen utnyttjas.»

Utskottet ser sålunda helst, att inga förordnanden meddelas, men om det ändå sker böra de i kortvariga omlopp fördelas på alla kammarrättens medlemmar, utom presidenten förstås.

Jag tycker, att sådan praxis bör helt avskrivras. Dylika förordnanden böra ej få givas eller mottagas. De som klaga i kammarrätten känna i varje fall olust. De få lätt en känsla av att den här sammanröringen med den instans, man klagat över, kan ha menligt inflytande på avgörandet i den högre in-

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

stansen. För övrigt synes mig gagnet av lärospån för kammarrättsråd i Stockholms uppboordsverk vara i och för sig diskutabelt.

Så vill jag till sist — det är åtskilligt annat också att säga, ty motionen är omfattande — med några ord beröra en sak. Det har i motionen hemställts, att *underrättelse om taxeringsvärdes höjande jämte besvärshänvisning* skall göras. Utskottet har visserligen besvarat yrkandet, men endast med orden, att de önskemål i övrigt som uttalats, »har utskottet icke funnit skäl föreligga att biträda».

När taxeringsvärden höjas, åtminstone här i Stockholm, är det bara för ett visst fall, som det är föreskrivet, att vederbörande skall underrättas. För de andra fallen lämnas inte sådan underrättelse. Man har sagt, att det blir besvärligt för uppboordsverket, och när det inte föreskrivits i författningen, har man underlåtit att göra det. Men skola då alla äventyra att icke alls eller kanske för sent få reda på att deras taxeringar äro höjda. Icke kan man begära, att alla egnahemsägare skola begiva sig till verket för att få upplysning. För övrigt vet man ju ej om och när sådana beslut fattas och då blir det ännu mindre någonting av. Det har ock inom verket medgivits att om ett taxeringsvärde höjes, bör underrättelse helst lämnas dem, som fått sådan höjning.

Nu, herr talman, då jag inte kan yrka bifall till de långa klämmarna, som ha påkallat vissa ändringar i paragraferna eller skrivelse om dem, faller jag i stället tillbaka på att vid detta tillfälle i anledning av motionen och bevillningsutskottets föreliggande utlåtande hemställa:

1) att riksdagen med anledning av motionen I: 11 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till sådana ändringar i skatteförfattningarna, att egna hem i taxering och beräkning av bostadsförmåner ej vidare betraktas som en handelsvara utan, i likhet med skogsmark och växande skog och i praktiken i viss mån även jordbruk, beskattas efter sin natur och ideella uppgift med ledning i möjligaste mån av enhetliga direktiv, gällande för hela riket;

2) att riksdagen med anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 11 och 53 samt II: 235 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om granskning och förslag till ändringar i taxeringsförordningen i syfte att beskattningsväsendets instanser av skilda slag beredas en självständigare ställning genom frigörelse från sådana inslag i desamma, som kunna binda deras handlingsfrihet eller i övrigt minska allmänhetens förtroende till dem.

Herr talmannen yttrade, att med anledning av det av herr Lindhagen framställda yrkandet även punkterna 2 och 3 av utskottets hemställan nu komme att föredras.

Efter det sådan föredragning skett, anförde

Herr Stendahl: Herr talman! Taxeringsförfarandet i detta land är nog en rätt egendomlig samling av metoder, som inte bara äro rätt svåra att förstå utan delvis också enligt mångas uppfattning kanske inte precis alltid fullt riktiga.

En kritik av taxeringsförfarandet, sådant det nu tillämpas, framfördes i vintras i ett föredrag av docenten Sundberg, och en hel del av de synpunkter, som han där gjorde sig till tolk för, voro enligt min mening av den beskaffenhet, att de vid en eventuell ny utredning av taxeringsförfarandet borde komma under övervägande och tagas i beaktande. Jag kunde i hastigheten inte hitla på något bättre sätt att nå det resultatet än att jag här tillät mig att

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)
 väcka en motion, i vilken Sundbergs föredrag trycktes av, och på det sättet kom i riksdagstrycket. Därmed menade jag mig hava ernått, att om och när det skulle bli en ny utredning, skulle faktiskt en sådan utredningskommitté inte kunna gå förbi vad som förekommit under de sista åren i riksdagen och dess överläggningar. På det sättet skulle man hava fått den Sundbergska kritiken in i riksdagstrycket och därigenom givit den en slags stämpel, som gjorde, att man inte utan vidare kunde gå omkring den. Det var, vad jag ville ernå, och i och med att motionen således var väckt, har jag ernått det resultat, som var möjligt att ernå. Om sedan utskottet tillstyrker eller avstyrker motionen, är ju för det mål, jag ville nå, fullständigt likgiltigt.

Jag hade under sådana förhållanden inte tänkt göra något yrkande, men då herr Lindhagen här har gjort ett alternativt yrkande, i vilket jag kan instämma, skall jag be, herr talman, att få instämma i herr Lindhagens yrkande i dess sista del, d. v. s. punkt 2.

Herr Bärq, Anders: Jag vill först säga till herr Stendahl, att just så, som herr Stendahl har deklarerat sin avsikt vara med den här motionen, har utskottet uppfattat den, och det mål, som herr Stendahl syftar till, är ju vunnet genom att motionen på detta sätt bringas inför det forum, där förslag till reformer på det här området föreligga.

I fråga om den Lindhagenska motionen ber jag, herr talman, först att få säga, att då herr Lindhagen här har riktat sig direkt till utskottets ärade ordförande som brottslig i förevarande fall, är det knappast riktigt. Rättvisan kräver, att jag här säger, att utskottets ordförande har utövat mycket litet inflytande på författandet av det här utskottsbetänkandet. Den anpart av skulden, som jag har, vill jag bära, och jag vill också säga herr Lindhagen, att jag inte är alldeles viss om att utskottets betänkande hade erhållit den allvarliga, resonliga och försonliga läggning, som det fått, om utskottets ärade ordförande hade fört pennan.

Om man nu skall tala något om den föreliggande frågan och herr Lindhagens motion, ber jag kammarens ärade ledamöter observera, vad herr Lindhagen här påyrkat. Det är mycket i herr Lindhagens allmänna resonemang om egna hemmens betydelse, som kan ha sitt stora berättigande att få genomfört. Jag känner mig bara oförmögen att förstå, att det sätt, på vilket herr Lindhagen vill åstadkomma denna genomgripande förbättring, skall bli så verkligt.

I herr Lindhagens motion finnes en rad av yrkanden. Det första eller det viktigaste av dessa är, att man vid taxering av egna hem skall lägga till grund »egnahemshavarens självkostnad för hemmet och hans självdeklaration därom». Det är i utskottets motivering belyst med några korta ord på sådant sätt, att jag tycker, att det kan vara tämligen överflödigt att vidare utveckla hur rent av orimligt det skulle vara att tillämpa en sådan metod. Herr Lindhagen har själv genom att relatera utskottets uttalande i den frågan fäst kammarens uppmärksamhet å en del omständigheter, som klarlägga detta. Jag kan i alla fall bara få lov att peka på en enda tydlig omständighet, som herr Lindhagen var mycket onådig över att utskottet hade pekat på, men som är en realitet, som man inte kan komma ifrån. Om man nu till grund för en fastighetstaxering skulle lägga den kostnad som en egnahemsbyggare eller egnahemshavare har nedlagt, så inträffar det ju — det har ju vår tid givit så rikligt med bevis på — att den fastighet, som byggdes några år tidigare, kanske kommer att ställa sig 20, 30, 40 eller 50 procent högre i anskaffningskostnad än den fastighet, som byggdes några år senare. Det kan icke vara rimligt att lägga en sådan grund för beräkningen av en fastighets

Ang. egna hemmens beskattning m. m. (Forts.)

värde. Det skulle här innebära, såvitt jag förstår, att en så gruvlig ojämnhet och ett så orimligt förhållande skulle inträffa, att en hel rad av de fastigheter, som voro byggda under den dyrare tiden, alltjämt skulle få släpa med ett taxeringsvärde, som inte alls stod i förhållande till det värde, som fastigheten nu har i det dagliga livet, och det är väl det, som man ändå bör syfta till. Jag tror inte, hur välmenande detta förslag än är, att det finns någon möjlighet att lägga det till grund för ett förnuftigt förfarande.

Herrarna torde bemärka, att jag bemödar mig om att tala lika försonligt om denna tanke, som utskottet gjort, och det är kanske med möda, jag gör detta.

Ett annat yrkande, som herr Lindhagen här lagt mycken vikt vid, gäller beskattningen av hyrsevärdet, som ju bottnar i värderingen av de egna hemmen och där man räknar med en viss procent på hemmens värde i stället för att, som förut har praktiserats särskilt här i Stockholm, man satte fixa värden på varje lägenhet eller på varje rum. Nu yrkar herr Lindhagen, att det bestämt skulle fastslås, att detta värde skulle beräknas till 4 procent. I Stockholm har man tillämpat en beräkningsgrund av 7 procent. För den, som läser detta helt flyktigt, är det missvisande att tala om 7 procent och jämföra det med de procentsatser, som använts och praktiserats i vissa andra delar av landet, där en lägre procentsats har rätt, ty där har i de flesta fall värde-minskningsavdrag inte fått ske. I Stockholm däremot har man ju fått göra sådant värde-minskningsavdrag med 1.25 procent, tror jag. Därför äro ju de två siffrorna inte alls kommensurabla, men inte desto mindre — det må jag säga — har det förefallit utskottet, som om möjligen beräkningsgrunderna i Stockholm ha varit höga, och det har utskottet också i en vändning givit uttryck åt. Det är emellertid rimligt att kräva, att utskottet skall spela taxeringsnämnd i Stockholm, och även om utskottet hade kunnat göra det, är ju inte vare sig utskottet eller riksdagen det forum, som skall avgöra tvister i taxerings- och beskattningshänseende.

En hel rad av sådana frågor äro nu bragta inför högre instans — de ligga i kammarrätten — och man får väl göra här som på alla andra områden, där sådana rättstvister uppstå, nämligen avvakta och se, vad domstolen faller för utslag. Men även om man nu skulle fastslå en viss procentsats, kan det ju hända, att detta passar för Stockholm, men inte för de olika förhållanden, som råda inom olika delar av landet. Det är samma spörsmål här, som när det förut resonerades om värde-minskningsavdrag å driftbyggnader för jordbruket, att man kan inte rättvisligen tillämpa ett enda system och låta det stelt verka, hur olika förhållandena till följd av byggnadssätt och annat än kunna vara i olika delar av landet. Man har svårt att tänka sig något annat sätt i dylika frågor, av vilka våra beskattningslagar vimla, än att man får lita på det sunda förnuftet hos de institutioner, som ha att verkställa uppskattningen, och i den mån man finner, att ett feltag har gjorts, får man göra det till föremål för omprövning hos högre myndigheter.

Jag kan i detta sammanhang kanske få lov att säga, att när det har talats här av herr Lindhagen så mycket om egna hemmen, föreställer jag mig, att herr Lindhagen närmast tänker på den egna hemrörelse, som finns i Stockholm och bygger på tomträttsinstitutet, som ju i stora delar av landet inte förekommer. Det kan ju hända, att de omständigheter, som herr Lindhagen här pekat på, i bjärtare dager framträda för dessa egna hemfastigheter än vad de göra med det jämförelsevis fria handlande på det här området, som förekommer på landsbygden, och där förhållandena inte sällan äro sådana, att s. k. egna hem inte allenast utgöra bostad för ägaren utan jämväl bostad för en eller två hyresgäster.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Jag skall nu inte taga allt för lång tid i anspråk, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på ett annat yrkande, som herr Lindhagen har gjort, nämligen att ägaren till den mark, där tomträtt erhållits, skall vara den skattskyldige och således inte tomträttsinnehavaren. Man kan här verkligen tvista om vad som skall vara det bästa. Det har ju diskuterats beträffande jordbruket på sin tid, om det skulle vara arrendatorn eller jordägaren, som skulle betala skatten. Det är klart, att man kan tillämpa vilken princip som helst. Jag föreställer mig dock, att det måste bli på det sättet, att i de fall, då man skulle övergå till en sådan ordning, att tomträttsinnehavaren inte skulle vara skattskyldig, kommer staden, som upplåter tomträtt, att taga ungefärligen så mycket större tomträttsavgäld som vad som kan svara mot skattskyldigheten. Det kan ju hända, att Stockholms stad inte kommer att göra det, men å andra sidan har ju Stockholms stad sin fulla frihet att sänka tomträttsavgälden för dem, som nu bära skattskyldighet. Vad som är alldeles säkert, är dock det, att de, som ha förvärvat denna tomträtt för åtskilliga decennier framåt med tomträttsavgälder, som måste vara bestämda med hänsyn till innehavarens skyldighet att själv bära skatt, komma i en ganska gynnsam belägenhet, om de bli befriade därifrån under gällande tomträttsavtal. Detta för så vitt icke genom en övergångsbestämmelse skattskyldigheten likställes. Det har förefallit utskottet, som om det inte ginge att få någon högre rättvisa till stånd genom ett överflyttande av skattskyldigheten på ägaren i stället för tomträttsinnehavaren, alldenstund det är ägaren själv, som genom sina beslut kommer att fastställa den sammanlagda avgäld, som kommer att påvila tomträttsinnehavaren, antingen den nu delas upp i skattskyldighet plus tomträttsavgäld eller den endast kommer att utgå i form av tomträttsavgäld och staden själv har skattskyldigheten.

Ja, sedan finns det i herr Lindhagens motion en rad yrkanden om vissa åtgärder för att få en annan ordning till stånd såväl i taxeringsnämnderna som i de högre instanserna. Vad nu beträffar den saken, att till taxeringsnämndsordförande utses tjänstemän hos Konungens befallningshavande eller ledamöter i kammarrätten, så är ju detta ett ärende, som riksdagen förut har tagit ståndpunkt till. Riksdagen har emellertid då inte velat utfärda ett bestämt förbud mot ett sådant förfarande. Om riktigheten därav kan man tvista. Det är klart, att det inte ger en opartisk färg åt en domstol, om dess ledamöter förut ha engagerat sig i målet på något sätt. Frågan är nu bara, om detta har skett i sådan utsträckning, att det är påkallat att utfärda ett bestämt och direkt förbud. Såväl i denna sak som när det gäller själva taxeringsförfarandet i Stockholm har jag fått den uppfattningen, att taxeringen här sker i något annorlunda former än som är vanligt i stora delar av landet i övrigt. Jag vill säga, herr talman, att jag närmast har fått det intrycket att taxeringsnämndernas ledamöter i Stockholm inte spela den roll, som de enligt gällande lag och författning kunna spela, om de utnyttja sin ställning. Men hur skall man kunna stifta en lag, som förmår människorna att begagna sig av möjligheter, som en redan existerande lag ger dem? Jag har ingen rättighet att fälla några ofördelaktiga omdömen om förfarandet här, men det må ursäktas mig, om jag säger, att jag vid behandlingen inte bara av denna fråga utan även av andra skattefrågor, som rört Stockholm, fått ett ganska starkt intryck av, att om man organiserade arbetet på annat sätt och visade god vilja, skulle man redan i de lägre instanserna kunna komma till rätta med en hel rad saker, som nu göras till föremål för bedömande i högre instans, där kanske den mänskliga synen på tingen inte är densamma, som man kräver hos personer, som leva med i det dagliga livet. Jag vet att herr Lindhagen har en mycket stark tro på, att man skall kunna lagstifta fram en annan anda hos männi-

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

skorna. Det är ganska hopplöst från min synpunkt sett. En sådan anda får åstadkommas på annat sätt än genom lagparagrafer.

Jag kan inte finna, herr talman, att med de utgångspunkter de föreliggande motionerna ge, man kan komma till annat resultat än utskottet, och jag skall utan vidare be att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla de föredragna punkterna.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Bevillningsutskottets högt ärade vice ordförande började sitt anförande med att säga, att han ville påtaga sig ansvaret för den försonliga anda, i vilket detta bevillningsutskottets betänkande blivit skrivet. Om han har haft ledningen av betänkandets utformning, så vet jag, att det finns ingen i denna kammare, som betvivlar försonlighetens anda i både upphovsmannens intentioner och i utformningen. Men jag kan inte dölja, att jag gärna skulle ha sett, att herr vice ordförandens alltid försonliga sinne hade sträckt sig så långt, att det också hade kunnat åstadkomma en annan kläm. Jag kan inte förstå annat än att i den föreliggande frågan så många spörsmål blivit uppställda, så många förhållanden påpekade, så många omständigheter understrukna, och det för en försonlig och oförvillad blick borde stå klart, att en utredning verkligen behövs. Om man inte kan och inte vill — och däri tror jag också jag kan ge utskottet rätt — förorda på rak arm några lagparagrafers ändring, och det bör riksdagen i allmänhet aldrig göra på eget initiativ, så finns ju utredningsbegärandets väg att gå. Jag ber från början att få säga, att jag för min del vill förorda, att kammaren ansluter sig till herr Lindhagens båda yrkanden om en skrivelse.

Jag har tre skäl för detta med avseende på den första punkten, som rör egnahemmen. Egnahemmen utgöra en säregen institution i vår rätt. Varför skall staten ge med ena handen och ta med andra handen? Varför skall staten handla på ett sätt vid skapandet av egna hem, och på ett annat sätt när det gäller att försöka bevara dessa egnahem i innehavarnas händer? Beskattningsförfarandet, beskattningsåtgärderna äro ett av de väsentligaste momenten i fråga om möjligheten eller omöjligheten att behålla dem. Man kan inte sammanställa egnahemmen med andra fastigheter, inte ens med andra bostadsfastigheter. Både stadsplanebestämmelserna, som ju ofta avseöndra särskilda områden för bebyggelse med egnahem under fastställande av begränsande villkor, och de subventioner, som ges för de egna hemmens byggande, peka klart och tydligt på att här gäller det *bostäder av ett alldeles säreget slag*. Om inte gällande skatteförfattningar och deras tillämpning förmå beakta de särskilda intressen, som staten har strukit under som sina, då den skapade egnahem av denna art, då är, herr talman, en utredning behöfvlig för att få nödiga lagändringar och nödig rättelse av en omöjlig praxis.

Det andra skälet och det tredje skälet ligga för mig hos bevillningsutskottet. Bevillningsutskottet säger här — för att ta den ena punkten först — att det ansluter sig till statsutskottets uttalande i ett tidigare fall rörande en viss fråga. Det har pekat på vissa uttalanden som äro gjorda, och det menar, att praxis bör rätta sig därefter. Men, herr talman, när utskottet har stannat i avstyrkande av en motion, så stannar dess motivering hos utskottet, och kammaren tar inte ens ståndpunkt till densamma; den får stå för utskottets räkning men har platt ingen betydelse i verkligheten. Helt annat blir det, om saken kommer under Kungl. Maj:ts ögon i form av en skrivelse. Då har denna motivering betydelse, då kan den komma att påverka praxis i en helt annan utsträckning. Och därtill kommer, herr talman, att praxis redan har visat sig ignorera vad tidigare riksdagar ha sagt och tänkt och vad tidigare utskott ha skrivit. Icke förty lever bevillningsutskottet i den barnafromma tron, att bara

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

utskottet skriver några ord om det eller det, så kommer det att ha verkan. På den grunden kan ej byggas.

Det tredje motivet är, att bevillningsutskottet — jag vågar säga tyvärr — inte tycks känna sig själv som ett organ för den självbeskattande riksdagen, utan i stället i stort sett mer eller mindre klart eller måhända mer eller mindre oklart synes *ställa sig i skattebyråkratins tjänst*. Så länge vi hade ett beskattningssystem, som byggde, inte på självdeklaration utan på uppskattning, så länge voro de myndigheter, som hade med beskattningen att göra, våra självbeskattningsmyndigheter, i det läge, att de måste följa en uppskattningsprincip. Men man har bevarat så ofantligt mycket av detta, även sedan det numera gäller att tillämpa den princip, som vi nu ha, den, som bygger på självdeklaration. Vår mest lysande expert på kommunalrättens område bland de yngre, docenten Sundberg, har i ett av sina mest briljanta arbeten — och de äro ganska många i övrigt — vilket har fogats som bilaga till herr Stendahls motion, strukit under detta och satt fingret på den ömma punkten, då han säger — vad som också i en tidigare bondeförbundsmotion, fastän på ett annat sätt, framförts för riksdagen — att när man har självdeklarationen, så får man inte fortsätta med den gamla principen om bevisbördans fördelning och lägga beviskyldigheten på den, som självdeklarerar, utan det är taxerings- och prövningsmyndigheterna själva, som ha att föra bevisning om att en deklaration inte är riktig eller inte motsvarar vad som i verkligheten skulle vara fallet och att, *först om denna bevisning lyckas*, besluta ändringar, icke däremot att efter diskretionär uppskattning ändra en deklarations resultat. Nu finns det tyvärr i praxis och inte minst hos våra prövningsnämnder den tendensen att fortfarande gå på uppskattningsprincipens linje. Mina herrar, följden blir, att *förtroendet för våra taxeringsmyndigheter minskas*, förtroendet försvinner.

Om man härefter också tar hänsyn till den andra omständighet, som herr Lindhagen berörde, nämligen sammansättningen av inte minst prövningsnämnderna, så ha vi kommit i det läge, som herr Lindhagen också påpekade i sitt anförande, att om man i skattedomstolarna skulle säga, att en klagan betyder väl inte så mycket, eftersom folk inte klagat mera allmänt, man kan svara: »Varför, mina herrar, klagat inte folk? Jo, därför att man *saknar förtroende* för prövningsinstanserna!» Det duger inte att bara tala om objektiviteten på sätt utskottet gör på sidan 11, då det säger: »Såvitt utskottet kunnat bedöma torde dessa förordnanden, som möjligen med undantag för ett eller annat län icke förekommit i anmärkningsvärd omfattning, knappast kunna såsom i motionen antytts leda till att prövningsnämndernas objektivitet äventyras.» Detta är möjligen sant, men det är inte fråga här om huruvida denna objektivitet i sak äventyras, utan *frågan är om det psykologiska intrycket på allmänheten*. Om allmänheten får den *uppfattningen*, att objektiviteten är äventyrad, så är det sju resor värre, än om den i ett eller annat avseende verkligen har äventyrats. Detta är därför vi inte få söka grunden och skulden till de överklagade missförhållandena på beskattningens område hos den skattedragande allmänheten, utan i dessa två omständigheter, först och främst *förfarandets felaktighet* med hänsyn särskilt till bevisningen och för det andra *taxeringsmyndigheternas sammansättning*. Det har, som utskottet påpekat, blivit ett bättre förhållande, särskilt i fråga om prövningsnämnderna, genom senare lagstiftning, men, herr talman, jag undrar, om inte tiden kunde vara inne att få prövningsnämnderna helt befriade från det element ur taxeringsnämnderna, som nu går in i dem. Detta strider visserligen fullkomligt mot den skattebyråkratiska uppfattningen, men det borde kunna göras gällande av riksdagens förtroendemän i dess bevillningsutskott.

Jag kan för min del inte finna, att kammaren har något skäl att avvisa en

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

utredning i denna stund. Vi veta, som också har framhållits, att här har suttit en kommitté eller sakkunnigutredning, som hade skattekontrollen till uppgift. Kommittén har avgivit ett betänkande, som efter min mening är till den grad söndertrasat, inte minst genom denna bilaga till herr Stendahls motion, att om det fanns ett behov av att sätta till skattekontrollsakkunniga, så finns det nu ett mycket större behov av att få en ny utredning om förevarande förhållanden.

Jag har inte anledning att uppta tiden längre. Jag tror att kammaren ägnat denna fråga, som dock är en mycket, mycket viktig fråga, en alltför lång stunds uppmärksamhet, och jag skall därför begränsa mig, herr talman, till att i sak ansluta mig till de båda yrkanden, som herr Lindhagen framställt.

I detta anförande instämde herr *Tjällgren*.

Herr Lindley: Herr talman! Efter herr Reuterskiölds anförande har jag ingen anledning att uppta tiden med något längre inlägg. Jag begärde ordet egentligen efter ett yttrande av herr Bårg i Katrineholm, där han nästan ville göra gällande, att herr Lindhagens motion fått en alltför hygglig behandling. Han förmenade, att den knappast vore värd att betraktas annat än som en löjlig framställning, som man inte behövde ta så synnerligen stor hänsyn till. Jag ber emellertid att få säga, att detta är inte bara något slags hugskott av herr Lindhagen, utan bakom honom stå tusentals personer, och jag kan försäkra herr Bårg, att bland dem finns en mycket stor grupp av herr Bårgs och mina partivänner. Ty det har verkligen här försiggått saker på sista tiden, som ha upprört en hel del folk. Framför allt är det behandlingen av egnahemsbyggarna på Stockholms stads område, som har upprört vårt parti-folk. Sedan man först fastställt en viss avgift, tomträttsavgälden, för en tomt och vederbörande på densamma har byggt en villa, stor eller liten, så har man på sista tiden åsatt denna byggnad ett ökat värde. Jag har själv en villa, som fått sitt ursprungliga värde ökat med 25 procent, och det är sann-erligen inte litet. Men därtill kommer också, att på den tomträttsavgäld, som jag erlägger, har man lagt en skatt, som inte funnits där förut, på sju procent, alltså ett ytterligare plus till de närmare 500 kronor, som jag betalar förut. Vidare har man ökat det beräknade hyresvärdet till så högt belopp, att jag för denna summa kanske till och med kan hyra en mycket bättre och bekvämare våning i staden.

Nu tillhör jag en av de få, som inte ha klagat, och det är just därför, att jag inte har varit fullt på det klara med, om det kan vara riktigt rättvist eller inte. Men nu har jag kommit underfund med, att det kan inte ligga någon riktig rättvisa i ett sådant förfarande. Jag har som sagt inte klagat tillsammans med alla de andra, men samtidigt anser jag, att saken förtjänar att undersökas. Herr Bårg talar om, att sunda förnuftet skall ge utslag, men då sunda förnuftet inte gör det på ett tillfredsställande sätt, så måste väl vi här i riksdagen söka få fram en utredning om hur sakerna ligga till och, om det behövs, försöka få till stånd en rättelse.

Jag kan därför under för handen varande förhållanden inte göra annat än ansluta mig till herr Lindhagens här framställda yrkanden.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Om man skulle döma efter den omfattning, som debatten i detta ärende fått, skulle man kanske bibringas den uppfattningen, att det var ett synnerligen viktigt avgörande, som här stod före. Men jag kan inte finna, att det är någon anledning att se saken på det sättet. De missförhållanden, som påstås vara rådande här i Stockholm, böra ju ingalunda få vara orsaken till att man vidtar förändringar i författningar,

Ang. egnaheimmens beskattning m. m. (Forts.)

som fungera tillfredsställande för landet i dess helhet. Jag skulle tro, att mycket av det, som herr Lindhagen har kritiserat, skulle kunna tillrättaläggas, om man vid de sammanträden, som jag förmodar taxeringsmyndigheterna hålla här liksom i övriga delar av landet, överlade om rätta sättet att gå till väga och gemensamt försökte komma till rättvisa grunder. På det sättet skulle man lättast kunna genomföra de reformer, som här ha påyrkats.

Men därmed vill jag ingalunda ha sagt, att de egnaheimmens, som det talats så mycket om här, skulle i taxeringshänseende inta någon särställning i förhållande till andra fastigheter. Vad menar man med ett eget hem? Det är ju ett mycket skiftande begrepp. Herr Lindhagens egna hem är inte samma sak som ett eget hem, som uppförts på landsbygden med högst 4,000 kronors värde. Man får givetvis inte ge varje sådan fastighet en särställning, därför att den fått beteckningen eget hem. Det är ju synnerligen vällovligt, att statsmakterna och Stockholms stad underlätta för medborgarna att skaffa sig egna hem på rimliga villkor, men man kan inte ge dem en särställning i taxeringsavseende för all framtid, därför att de hade en gynnad ställning, då de kommo till. Det skulle vara en orimlighet. Och att skilja mellan olika egnaheimmensheter skulle också leda till alldeles orimliga förhållanden.

Det har vidare anmärkts mot att tjänstemännen både i kammarrätten och i överståthållarämbetet och hos länsstyrelserna användas i taxeringsarbetet. Detta har ju förut påtalats av riksdagens revisorer, och statsutskottet har gjort vissa uttalanden med anledning därav. Den erfarenhet jag har på detta område, är att i varje fall länsstyrelserna undvika att använda sina tjänstemän för sådant arbete. Men förhållandena göra det nästan omöjligt att få sakkunnigt folk, som vill åtaga sig detsamma, och det försvaras i all synnerhet därav, att det prutats alltför mycket på ersättningen för detta både makt-påliggande och grannliga arbete, som givetvis fordrar både träning och sakkunskap. Jag vill bestämt påstå, att de, som ha att tillsätta taxeringsnämndernas ordförande, vilja söka anlita det praktiska livets män i största möjliga utsträckning, men då sådana inte finnas att uppbringa, blir man tvingad att söka andra för att få arbetet i gång. Jag kan försäkra, att många tjänstemän i länsstyrelserna formligen påtvingas detta arbete, som är mer än de själva vilja ha, men man har ingen annan utväg.

Herr Reuterskiöld klagade, om jag fattade rätt, över att prövningsnämnderna inte blint trodde på självdeklarationerna. Han menade, att man alltför mycket tillgrep uppskattningsprincipen även sedan man fått självdeklarationsinstitutet infört. Jag vågar inte säga, om så är förhållandet, men det är ju tydligt, att om man enbart skulle gå efter självdeklarationerna, så behöfde man ju inga taxeringsnämnder; då vore det bara att samla ihop uppgifterna och sedan rent mekaniskt räkna ut taxeringen. Men jag tror inte, att vi ännu över allt äro så pålitliga, att man utan vidare kan göra detta, utan deklarationerna tåla nog att titta på, och det läggs ner ett synnerligen intensivt arbete för att granska dem. Det kan ju vara olika uppfattningar om hur man skall deklarerera, och det behöver inte alltid vara frågan om försök att så att säga orättmätigt undandra sig beskattning. Det är ju en bedömningsfråga, hur man gör beräkningen, och det är taxeringsmyndigheternas uppgift att se till, att beskattningen blir rättvis och likformig. Denna bedömning kan naturligtvis bli mera homogen hos taxeringsnämnderna och prövningsnämnderna än hos de enskilda individerna. Om man tänker på industriidkare och köpmän, så finns det sådana saker som bokföringsåtgärder, värdet av ineliggande lager etc., som kunna bedömas på olika sätt, varför också vederbörandes bokföring underkastas en mycket ingående granskning, då det finns anledning därtill.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Ja, herr talman, de inlägg, som här ha gjorts, ha försökt blåsa upp dessa frågor till en storleksordning, som de inte ha, och jag tror, att om man anstränger sig att söka ledning hos de författningar, som vi redan ha och söker tillämpa dessa på ett rättvist och likartat sätt, så blir det inte anledning till så mycket klander.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman! Utan att helt kunna instämma med herr Reuterskiöld i avseende å hans motivering — den rörde sig i vissa punkter på områden som jag inte anser mig kunna bedöma — vill jag dock instämma i det slut, vartill han kom. Jag har haft tillfälle att se tillräckligt många ganska upprörande beskattningar av egna hem för att finna, att en utredning i detta avseende verkligen måste anses befogad.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! I anledning av bevillningsutskottets ärade ordförandes yttrande skall jag be att i korthet få framhålla ett par saker.

»Detta är en obetydlig fråga», säger herr ordföranden. Så vitt jag vet, äro beskattningsfrågorna riksdagens huvuduppgift. Så vitt jag vet, är denna beskattningsfråga en sådan, som angår ett stort antal av vårt svenska folk, inte minst i de sämre ställdas led.

Herr ordföranden kringgick kärnpunkten i mina anmärkningar om sammansättningen och förfarandet. Herr ordföranden säger, att man enligt min mening skall ta för gott deklARATIONERNA. Det har jag inte påstått. Men för mig står frågan så: var ligger bevisskyldigheten, om de skola ändras? I praxis kräver man enligt det gamla uppskattningssystemet bevisningen av den, som avgivit deklARATIONEN. Rättens regler kräva, då man infört deklARATIONSSYSTEMET, att bevisning föres av den, som yrkar ändring — det skälet är inte tillräckligt understruket. Det sker på sina håll, men inte i den utsträckning inom prövningsnämnderna, som önskligt vore.

Herr ordföranden frågade: »Egna hem, vad är det för något? Hur kan man skilja dem från andra fastigheter?» Ja, herr talman, egna hem är ett mycket vidsträckt begrepp och innefattar många skilda ting, men jag trodde, att ordföranden i bevillningsutskottet väl visste, att här gäller det ett särskilt slag av egna hem. Vi ha ett slags egna hem med statsunderstöd stående under egnahemsstyrelsen — det är sådana fall, då lån lämnats till jordbrukslägenheter i form av egna hem och bostadslägenheter på *landet* i form av egna hem. Med avseende på dessa kan det nog hända, att ordförandens i bevillningsutskottet resonemang håller. Men sedan ha vi de egna hem, som bildats i städerna, som bildats genom städernas insats och som inte få något understöd av dessa särskilda statsmedel men måhända subventioner i annan form. För dessa egna hem i städer och inom stadsgränser och stadsområden gälla *rättsligt* sett andra regler än för andra egna hem, inte minst, som jag tillät mig antyda, med hänsyn till stadsplaners uppgörande och de bestämmelser angående bebyggandet av olika områden inom stadsplanen, som däri kunna ingå. Om *här* en rättslig skillnad föreligger, bör den beaktas även av skatteförfattningarna och deras tillämpare.

Jag skall begagna tillfället att säga ytterligare ett ord i själva saken. Herr vice ordföranden i bevillningsutskottet framhöll och strök under vad bevillningsutskottet sagt, nämligen att här skulle många påtagliga ojämnheter och orättvisor kunna komma till stånd, om man lade självkostnadspriset, uppförandekostnaden till grund för taxeringen. Men det kan väl inte gärna vara

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

meningen, att den kostnad, som nedlagts på det egna hemmets bildande, för alltid och i evighet skulle utgöra taxeringsvärdet, utan när taxeringarna förändras med vissa periodiska mellanrum och revideras, synes det mig vara naturligt, om man vill åstadkomma rättvisa, att åstadkomma sådan förändring, att man kommer i nivå med den tidens uppbyggnadspris för motsvarande fastigheter. Det går att göra genom en ny författning, men det går inte att göra genom tillämpning av nu gällande författningar.

Herr talman! Det behövs utredning; jag yrkar bifall till herr Lindhagens hemställan.

Herr Bärq, Anders: Herr talman! Det sista anförandet, får jag lov att säga, krånglade till den här frågan ytterligare för mig. Här har, så vitt jag fattade herr Lindhagens mening rätt, han ansett, att man skulle förfara så, att man skulle lägga självkostnaden till grund för värderingen, och att det sålunda erhållna värdet skulle gälla fortfarande och icke blott för två eller tre år, och att man sedan skulle övergå till det klandrade värderingssystemet. Herr Reuterskiöld erkände däremot, att man inte skulle kunna ha det där byggnadskostnadsbeloppet eller självkostnadsbeloppet såsom grundläggande för all framtid, utan då det blir ny taxering, får man sätta värdet på fastigheten — det var väl ändå så herr Reuterskiöld menade — till det belopp, man anser skäligt och som, enligt vad skatteförfattningarna säga, en förnuftig köpare skulle vilja erlægga för den. (Herr Reuterskiöld: Jag sade: till självkostnadspriset, varmed vid senare taxering bör förstås samma pris då för motsvarande fastigheter.) Ja, det hörs, att vi nog inte kunna undvara taxeringsnämnderna när allt kommer omkring. — Jag bara konstaterar förhållandet, att det inte var meningen, att man skulle ha ett ingångspris såsom bestående för all framtid, och det kan man naturligtvis inte heller ha utan måste förr eller senare övergå till värdering.

Jag begärde ordet egentligen för att gentemot herr Lindley säga några ord, då han förklarade, att det finns en del även av våra partivänner i Stockholm, som skulle tycka, att det vore resonligt, om man gick på den Lindhagenska linjen. Jag tänker särskilt på det här fallet, då det gäller anskaffningsvärdet såsom taxeringsvärde på en fastighet. Jag känner också partivänner — jag känner mycket intimt en, som heter Bärq i Katrineholm. Han har också ett sådant där eget hem och skulle känna sig mycket förtjust, om han såsom grund för värdering av det egna hem, han har, finge lägga det kostnadsbelopp, som han en gång i tiden nedlade på det. Men den partivännen begär inte det, ty han vet, att om han skulle sälja sin stuga, har den större värde än det han vid byggandet lagt ned på den. Och därför gör han såsom herr Lindley i Stockholm; han klagat inte över att egna hemmet nu är upptaxerat till högre värde än det hade, då det byggdes.

För resten vill jag säga, utan att det ligger någon udd däri, att om man vill skapa full rättvisa mellan skattdragare — i mån det lyckas; i Stockholm har det inte lyckats, och det lyckas nog inte överhuvud någonstans — så får det inte spela någon roll, om det är partivänner eller andra, som tycka så eller så.

Jag undrar, om kammaren här är mogen för att genom en skrivelse betyga sin anslutning till den förändrade syn på vårt beskattningsproblem, som herr Reuterskiöld här nu gett uttryck åt. Det gäller dock så pass viktiga saker, att innan kammaren tar ståndpunkt till en skrivelse till Kungl. Maj:t, behöver man studera dem litet närmare, än det varit möjligt för kammaren att studera det förslag till yrkande, som nu är rest gentemot utskottets förslag. Och jag skulle tro, att om man ville kosta på sig en närmare granskning av detta förslag, skulle det inte bli så många inom kammaren, som anslöte sig till detta.

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har i mitt anförande försökt bemöta några av utskottets motiv, och herr Bärge har nu återoppat och upprepat dessa men inte bemött mina invändningar. Det undrar jag inte på, det är inte så gott att följa med i sådana här invecklade ämnen, och därför behöver jag för min del gentemot Bärge inte göra annat än återropa vad jag sagt till bemötande av utskottet.

Det här är inte blott en Stockholmsfråga, utan jag känner den som en av hela landets viktiga frågor. Det är ju fråga om egnahemsbildningen, att individen skall få ett eget hem, en borg, sin egen lilla värld. All kultur vilar egentligen på detta, ty det är på individens kultur som samhället bygger, och en individ i ett hyreshus blir en mera löslig och sporadisk person än den, som verkligen har sin rot, sin egen rot i den svenska jorden. Och då kan man väl inte undvara principer. Om man skapar sig ett eget hem, blir det ett sådant, som man råder med, och när man då kan få det till stånd för så och så stort belopp, är detta väl vad hemmet är värt. Det, som sedan står i lagstiftningen om, att det skall betraktas såsom en »handelsvara», är ett krasst och ohyggligt merkantilt uttryck i själva lagen. Och då är det just egnahemsfolkets mening, att staten med det snaraste avskuddar sig ett sådant system. Det är väl en grundsats som passar utomordentligt och vägledande för hela landet, nämligen självkostnaden i stället för »saluvärdet efter ortens pris». Nu tillämpas gällande lag alldeles olika i skilda trakter. I Stockholm söker man upp hyresvärdena i hyreshusen, i Skåne tolkar man förståndigt saluvärdet — som ej kan beräknas annat än godtyckligt och brutalt för det som ej är till salu — till självkostnadspris. Men tycker landshövdingen Nilsson att skåningarna förfara oriktigt, då får landshövdingen taga itu med sina vederbörande där nere, så långt en länsstyrelses makt sträcker sig. Vad som sker i Skåne bevisar emellertid att folkmeningen även bland beskattningsmyndigheterna i Skåne inte följer deras landshövding i Kristianstad.

När för övrigt Bärge fått för sig, att det är riktigt, att man går ut från saluvärdet, är det så, att inga taxeringsmyndigheter veta vad saluvärdet kan vara. Det veta de inte, de känna inte husets beskaffenhet och belägenhet och om det överhuvud kan anskaffas någon köpare. Men att taxera saluvärdet godtyckligt och efter hyreshusets hyror och taxeringar, det är ju desamma som att säga åt en egnahemsinnehavare, vilken skaffat sig ett hus, som han kan gå i land med: »Vi höja taxeringen för dig. Det kan hända, att du betalt mycket mindre och ej råder med mera, men vi höja den, ty det står i författningen, och är du inte nöjd, kan du sälja ditt hem och åter bli hemlös!» Så säga de också, precis så säga de, om någon kommer och klagat hos dem.

Med andra ord, hemmet skall vara *egret* och som Reuterskiöld sade: där har staten givit med ena handen men tar tillbaka med den andra handen och säger: Här höja vi hur mycket vi vilja och vi tro, att det kan bli ett mycket stort saluvärde, och går du inte i land med det, får du sälja hemmet! Här gäller det sålunda den ena eller den andra principen för hela landet.

Om det byggdes ett hem i en konjunktur med ofantligt höga priser, såsom skedde här i Stockholm och som jag tror skedde i hela landet åren 1918 och 1919 ungefär, så är det också givet, att om man även tar hänsyn till saluvärdet, kommer det högre priset att bli bestämmande, ty på den tiden kunde man nästan få betalt vad som helst för ett eget hem invid Stockholm, och då blir det ju lika orättvist, om den grundsatsen skulle stå kvar och bli vägledande för under normala tider anskaffade hem med normala köpeskillingar. Där får man således rätta sig efter lägligheten. Inte kunna dessa konjunktur-tillfällen få vara reglerande, då de äro undantag, utan det är väl de normala förhållandena, som skola ligga till grund och sedan hänsyn tagas vid taxe-

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)
ringen till de abnorma förhållandena och nedsättning av taxeringen där ske till det normala.

Vad mina klämmor för i dag angår, så äro de ju skrivna så allmänt och lättfattligt. Jag tror inte, att kammaren behöver någon längre tid för att fördjupa sig i deras innehåll. En var kan genast förnimma, om man är för eller emot dem.

Herr Carlsson, Carl: Vid detta ärendes behandling i utskottet har åtminstone för mig varit bestämmande, då jag hade att taga ståndpunkt i frågan, att dessa taxeringar för närvarande äro föremål för prövning inom kammarrätten. Det är ju så, att en hel del egnahemsbyggare här i Stockholm överklagat prövningsnämndens beslut i fråga om uppskattningen av deras bostadsförmåner, och det skulle enligt mitt förmenande vara egendomligt, om riksdagen nu skulle taga ställning till saken och ingå med en skrivelse till Kungl. Maj:t. Man bör enligt min uppfattning vänta, tills kammarrättens utslag fallit, ty då kan det ju hända, att herr Lindhagen och hans meningsfränder få rätt, och därmed borde deras bekymmer vara stillade. Det torde vara så, att detta trots allt är en speciell Stockholmsfråga, ty det har inte från någon annan landsända försports något särskilt missnöje över beskattningen av egna hem. Allt detta gör, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den siste talarens anförande talar ännu mera för bifall till mitt yrkande, ty kammarrätten skall döma efter lag, det vill säga i detta fall efter *ingen* lag, och det blir således bara godtycke. Men här är ju fråga om att få en lag för att domstolarna skola erhålla något rättesnöre att rätta sig efter. Efter ett långt samtal med en taxeringskommissarie i Stockholm blev han slutligen ense med mig och sade: »Ja, borgmästar'n, det är nog fel i själva lagen; jag kan medge, att det är den, som bör ändras.»

Den siste talarens syntes rent av vilja uppmuntra kammarrätten till att döma mot gällande lag. Men jag säger endast: respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan. Det är den ståndpunkt, som ligger bakom det här skrivelseförslaget. Svårigheten faller bort, om vi få en rimlig lagstiftning. Men även den nuvarande, som mest möjliggör rättslöst godtycke, får ej uttolkas till orimligheter eller till och med i strid mot lag uttolkas så att man hugger till med 7 procent för att komma till det olagliga påfundet »plus minus noll» för att i fiskaliskt nit obilligt avhända en egnahemsinnehavare hans lagliga rätt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*,

1:o) att riksdagen med anledning av motionen I: 11 ville hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till sådana ändringar i skatteförfattningarna, att egna hem i taxering och beräkning av bostadsförmåner ej vidare betraktades som en handelsvara utan, i likhet med skogsmark och växande skog och i praktiken i viss mån även jordbruk, beskattades efter sin natur och ideella uppgift med ledning i möjligaste mån av enhetliga direktiv, gällande för hela riket;

2:o) att riksdagen, med anledning av de i ämnet väckta motionerna, ville hos Kungl. Maj:t hemställa om granskning och förslag till ändringar i taxeringsförordningen i syfte att beskattningsväsendets instanser av skilda slag

Ang. egnahemmens beskattning m. m. (Forts.)

mätte beredas en självständigare ställning genom frigörelse från sådana inslag i desamma, som kunde binda deras handlingsfrihet eller i övrigt minska allmänhetens förtroende till dem.

Herr talmannen anförde vidare, att med anledning av vad sålunda yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkten 1 samt särskilt angående punkterna 2 och 3 av utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i denna del samt vidare på bifall till herr Lindhagens yrkande såvitt anginge nämnda punkt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen rörande sagda betänkande gjorda yrkande såvitt angår nämnda punkt.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-positionen.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkterna 2 och 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i berörda del samt vidare på bifall till herr Lindhagens yrkande såvitt anginge nämnda punkter; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22 punkterna 2 och 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen rörande sagda betänkande gjorda yrkande såvitt angår nämnda punkter.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om höjning av de skattefria avdragen enligt kommunalskattelagen samt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

nr 24, i anledning av väckta motioner angående ändringar i mantalsskrivningsförordningen.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk m. m.

I två likalydande, till lagutskott hänvisade motioner, nr 137 i första kammaren av herr *Wohlin* m. fl. och nr 307 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl., vilka motioner behandlats av första lagutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om skyndsamt återupptagande av utredningen om revision av gällande näringsfrihetsförordning, varvid särskild uppmärksamhet borde fästas vid frågan om näringsfrihetens begränsning genom uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk, dels ock, därest denna utredning därtill kunde giva anledning, om framläggande av förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Linnér*, vilken med instämmande av herrar *Bissmark* och *Hedlund* ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förnyad utredning måtte verkställas angående lärlingsutbildningen inom hantverket.

Herr Wohlin: Herr talman! Det finns många som föreställa sig, att hantverksnäringen såväl i vårt land som i främmande länder under den stora industrialiseringsprocessen är stadd i utdöende och saknar framtid. Emellertid visar hantverksnäringen trots sin naturliga tillbakagång under de senaste årtiondena likväl en viss livskraft, som gör att denna gren av vårt ekonomiska liv och dess många utövare äro förtjänta av en uppmärksamhet från statsmakterna, som dess värre icke i tillräcklig omfattning hittills kommit dem till del. Denna näringsgrens utövare sakna ju i stort sett representanter inom riksdagen, och det händer ju ofta med sådana samhällsgrupper, att deras intressen bli mer eller mindre tillbakaskjutna. Hantverksnäringen har visserligen självfallet ingalunda den dominerande betydelse som den ägde i forna tider, och den har på många områden av helt naturliga skäl fått vika för storindustrien och dess massproduktion, men hantverksnäringen har ändå en viktig uppgift att fylla, icke minst ur den synpunkten att hantverkets produkter äro kvalitetsvaror, som trots sina i allmänhet högre pris ha sin naturliga marknad, och den borde i framtiden få se dessa marknader utvidgade. Jag skall efter den långa debatt, som ägt rum i ett annat ärende, icke vidare uppehålla mig vid frågan om hantverksnäringens produktions kvalitet jämförd med kvaliteten hos därmed konkurrerande storindustriella produkter, men endast i korthet erinra om att hantverket utföres under personlig ledning av skickliga och yrkesintresserade mästare samt av utlärdade gesäller, som i detta nedlägga, liksom fallet var i forna dagar, ett mera personligt arbete i fråga

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

om både kvalitet och utstyrsel, vilket gör, att dessa produkter icke blott många gånger bliva mycket mera tilltalande ur smaksynpunkt än de fabriksmässigt tillverkade varorna utan också i fråga om lämpligheten för sitt ändamål och i fråga om varaktighet och hållfasthet betydligt överlägsna den stora fabriksmässiga tillverkningens alster. Även om hantverksprodukterna på grund av yrkets natur stå något högre i pris än de konfektionsvaror och andra fabriksprodukter, med vilka de konkurrera, så betyder den ökade hållfastheten och längre varaktigheten hos en hantverksprodukt en så stor fördel, att dessa omständigheter många gånger uppväga prisskillnaden. Man får inte heller glömma, att man här har att göra med ett ganska betydande skikt av den svenska medelklassen, som under de senaste årtiondenas utveckling alltmer trängts tillbaka från sin gamla ställning och i många avseenden för en bekymmersam tillvaro. Hantverkets utövare kunna inom Sverige uppskattas till omkring 70,000 personer. Sammanräknar man därmed gesäller och lärlingar, kommer man måhända uppskattningsvis upp till en siffra av omkring 300,000 personer, vilken siffra, om man tager familjemedlemmarna med i betraktande, ytterligare ökas, så att hela den befolkningsgrupp, vars livsintresse det nu på en viktig punkt är fråga om, måhända har en numerär av omkring 800,000 personer.

När nu första lagutskottet på tal om det förslag, som här föreligger, gör en rad erinringar mot tanken på legala kompetensvillkor inom hantverksnäringen, tror jag, att det ärade utskottet, vars framstående juridiska kompetens ju ingen bestrider, har något förbisett denna frågas såväl ekonomiska som sociala betydelse i vårt land för närvarande. Det är inte otänkbart, att om detta ärende remitterats till andra lagutskottet, ärendet där hade kunnat få en något gynnsammare behandling. När första lagutskottet på tal om denna fråga skriver, »att en ny näringslagstiftning icke bör grundas på de mer eller mindre exceptionella förhållanden, som kunna råda under en långvarig kris», förefaller detta yttrande vittna om viss bristande kännedom om detta yrkandes förhistoria. Denna fråga om legala kompetensvillkor för hantverksnäringens utövare daterar sig ett halvsekel tillbaka i tiden. Den har under en följd av årtionden framförts på hantverksrepresentanternas kongresser i vårt land och det är sålunda en fråga, som ingalunda hänför sig uteslutande eller mera väsentligt till den nuvarande krisen, även om krisen själfvallet givit åt detta gamla yrkande viss ökad aktualitet på grund av de säregna svårigheter, som krisen skapat även för hantverksnäringens utövare. Denna fråga om legala kompetensvillkor stöter naturligtvis, om man bara fäster sig vid uttryckssättet, många, som äro anhängare av den fria konkurrensens idé och av den liberala näringslagstiftning, som slog igenom på sin tid på 1860-talet. Man förbinder gärna med detta uttryck tanken på monopolisering och man finner också mycket riktigt i första lagutskottets utlåtande detta uttryck — monopol eller monopolisering — använt såsom argument gentemot det framställda yrkandet. Jag tror mig inte behöva närmare påvisa, att denna uppfattning så till vida är alldeles oriktig som någon fråga om monopolisering i ordets vanliga och egentliga mening alls inte här föreligger, utan det allenast gäller att genom vissa legala kompetensvillkor få se hantverksnäringen bragt på en ekonomiskt sundare bog och få se sådana avarter inom hantverksrörelsen försvinna, som nu till skada för denna stora näringsgren florerar i olika former. Där emot är det ingalunda meningen att monopolisera yrkesutövningen såsom sådan, vilket själfvallet är så mycket mera uteslutet som ju hantverksmästarna äro spridda runt om i vårt land, var och en driver en jämförelsevis mindre omfattande rörelse, och själfvallet alltid måste konkurrera med varandra i ordets egentliga bemärkelse. Man har så mycket mindre anledning att befara

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

monopoliseringstendenser inom ett yrke som det förevarande, som monopolisering ju egentligen gynnas av stora företag och trustbildningar, vilka med varandra ingå överenskommelser i prisavseende eller i andra hänseenden. Dylika ringbildningar eller monopolbildningar kunna minst av allt sägas äga naturliga förutsättningar inom en näringsgren av den art, varom nu är fråga.

Såsom ett huvudargument emot det här framställda yrkandet om en utredning rörande detta gamla hantverkskrav anför första lagutskottet vidare med hänvisning till arbetslöshetsfrågan: »Det måste ... anses mindre tilltalande att genom uppställande av vissa legala kompetensvillkor hindra arbetslösa personer från att skaffa sig sin utkomst inom ifrågavarande näringsgrenar.» Ja, mina herrar, vore det så, att ett realiserande av detta krav, om vilket jag här talar, skulle innebära ett allvarligt hinder för statsmakternas strävanden att råda bot på arbetslösheten här i landet, då skulle det väl inte vara många, som egentligen ville ansluta sig till yrkandet. Även detta det ärade utskottets påstående kräver emellertid en viss kritisk belysning. Även om ett antal personer, som nu utan att äga erforderlig kompetens för upptagande av en hantverksmässig rörelse, genom en eventuell framtida lagstiftning av denna natur skulle se sina möjligheter att fortsätta med fuskandet i yrket försvinna, så komma å andra sidan de kompetenta hantverksmästarnas möjligheter att nyanställa lärlingar för utbildning till gesäller och att överhuvud taget utöka sina arbetares antal att växa, och det är ingalunda säkert, att bortfallandet av de under en eventuell lagstiftning så småningom försvinnande, icke kvalificerade idkarna av yrket skulle i numeriskt avseende uppväga den utökning av arbetstillfällena, som utan tvivel skulle uppstå hos den stora massan av yrkeskunniga hantverksmästare, vilka skulle se sin ekonomiska ställning och sina möjligheter till nyanställning väsentligt förbättrade. Jag anser alltså, att den synpunkt beträffande arbetslösheten, som här lagts på problemet, icke är hållbar, även om man för dagen kan mena, att ett eller annat fall skulle kunna förekomma, då någon, som har tagit upp dylik verksamhet, under en framtida lagstiftning skulle få se sin rörelsefrihet beskur. Jag tillåter mig vidare i detta sammanhang ytterligare erinra därom, att meningen ju är att genom en förbättrad lärlingsutbildning såväl från det allmännas sida som hos de yrkeskunniga hantverksmästarna uppdraga ett allt större antal ungdomar till utbildning i dessa yrken, och att man alltså här har en liten kanal, om också inte av de större här i landet, att leda arbetslös ungdom in på yrken, som framdeles kunna komma att ge dem ett levebröd och en sysselsättning. Och jag tror, att en sådan väg för den arbetslösa ungdomens sysselsättning i framtiden är bättre vald än vägen att låta dem etablera sig på försök utan några förkunskaper i ett eller annat hantverksyrke för att vegetera eller parasitera under någon tid inom detta yrke och slutligen på grund av bristande yrkesskicklighet gå under.

Hur som helst måste jag säga, att när man ser denna fråga på längre sikt, talar arbetslöshetssynpunkten snarare till förmån för det här framställda kravet än den utgör ett hinder för detta kravs eventuella realiserande i framtiden.

Jag har fäst mig vid att kommerskollegium för några år sedan hade detta ärende under behandling och att kollegium, som ju inrymmer en mycket betydande sakkunskap i allt vad som rör vårt ekonomiska liv, likväl ställde sig ganska kallsinnigt till en hantverkslagstiftning i enlighet med dessa av hantverket självt sedan årtionden tillbaka omhuldade riktlinjer. Men det händer väl någon gång även den bästa, och det kan någon gång hända även det allra bästa ämbetsverk, att det på grund av den mångskiftande naturen och det

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

stora antalet av de frågor, som det har under behandling, kan förbise ett och annat, som kan vara av betydelse för ett visst ärendes belysning. Och när kommerskollegium i sitt utlåtande säger, att en arbetslös snickeriarbetare skulle t. ex., därest en sådan lagstiftning som den nu omförmälda komme till stånd, icke kunna utnyttja sin yrkesskicklighet för att livnära sig på att tillverka föremål, som kunna betecknas såsom hantverksarbeten etc., så är ju detta uttalande uppenbarligen oriktigt, ty om den arbetslöse snickeriarbetaren äger yrkesskicklighet, som kommerskollegium skriver, så har han ju därmed de gynnsammaste förutsättningar för att omedelbart bli under en lagstiftning som den nu tilltänkta förklarad kompetent att bedriva yrket. Sålunda är denna passus i ämbetsverkets utlåtande i alla händelser ett yttrande, som logiskt sett icke hänger ihop.

Jag har fått den allmänna uppfattningen, att i den utvecklingsfas, vari vi för närvarande befinna oss i världen, frågan om konsumtionsvarornas kvalitet tränger sig fram till allt mera framträdande plats i det allmänna medvetandet. Massproduktionen inom den stora industrien har ju självfallet sin givna och dominerande betydelse och det är inte tal om att genom en eventuell lagstiftning till skydd för hantverket sätta någon damm mot en stor historisk utveckling, som går sin givna gång på grund av det ekonomiska livets lagar. Det är ju endast meningen att på ett mera begränsat område som det här förevarande skapa såvitt möjligt gynnsamma och ordnade förhållanden. Det finns emellertid en sida av den moderna massproduktionen, som ändå måste väcka en del reflexioner hos folk i allmänhet, och det är massproduktionens kvalitet. Självfallet står en oändlig mängd industriella varor på ett mycket högt plan även i fråga om sin kvalitet, och självfallet är, att vårt lands industri står bland de främsta i världen ur synpunkten av kvaliteten hos de produkter, som den frambringar — ett förhållande, som vi kunna vara mycket tacksamma för och som ju är att tillskriva den allmänna svenska uppfattningen, att varor skola vara av god beskaffenhet. Men det kan dock inte förnekas, att måhända på enstaka områden även inom vårt eget lands större produktion och framför allt med avseende å de massor av varor, som importerats från utlandet och här spridas runtom på landsbygden och i städerna, kvaliteten mången gång lämnar synnerligen mycket övrigt att önska, varjämte varorna i fråga om smak och estetiskt utseende stå under även mycket blygsamma anspråk. Den, som i likhet med mig under ett antal år har sett på ett ämbetsverks bord varje vecka massor av dessa importvaror passera revy — visserligen ur en särskild synpunkt, nämligen frågan om deras tullbeskattning — har fått ett mycket livligt intryck av hur åtskilliga länder alltjämt och i många fall rentav i ökad omfattning skölja över vårt land med i kvalitetsavseende mindervärdiga produkter, produkter av den natur, att man helst skulle i tulltaxan vilja införa en särskild position, benämnd »skräp, annat slag», antingen med en mycket hög tull eller allra helst med importförbud. Detta är emellertid varor, som på grund av sitt pris och effektiviteten hos de försäljningsorganisationer, som vi ha här i landet, fylla förut vackra och smakfulla allmogehem med de gruvligaste saker och även mången gång fylla vackra och ordningsfulla småhem i städerna med produkter, som verka fullkomligt stötande ur den naturliga smakens synpunkt.

Att under sådana förhållanden en hantverksnäring har en given plats i vårt land och att det är av vikt att så långt möjligt hålla den vid liv och på de områden, där den är verksam, se till, att den inte dukar under — det är dock, mina herrar, en fråga av icke ringa betydelse. Då den här framförda tanken på legala kompetensvillkor för hantverkets utövare organiskt ansluter sig just till den tanken, att hantverket skall tillverka produkter av god kvali-

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
 tet, goda varor, så är denna fråga även ur dessa vidsträcktare synpunkter, som jag nu har antytt, värd stor uppmärksamhet.

Jag kan inte heller finna, att första lagutskottet i övrigt har anfört så vägande erinringar emot den begärda utredningen, att dessa erinringar böra föranleda ett avvisande av detta gamla krav inom det svenska hantverket. En sådan erinran exempelvis som att för upprätthållande av föreskrifter i den föreslagna riktningen uppenbarligen skulle fordras vissa straffbestäm-
 melser är väl en fråga, som vår svenska administration och den juridiska sakkunskapen här i landet mången gång, när det gällt långt mindre ärenden, lyckats på ett tillfredsställande sätt lösa efter skäligen grunder.

Jag kan sålunda säga, att inte endast jag och mina medmotionärer — vilket betyder ganska litet eller så gott som ingenting — men framför allt hela den stora svenska hantverkarkåren i denna stund är synnerligen besviken över den utgång, som detta ärende fått hos det ärade första lagutskottet. Om man härmed jämställer subventionen på en miljon kronor för beviljande av förslag och ackord åt hantverksnäringen, och den miljon, som för samma ändamål — om jag inte missminner mig — är ställd i utsikt i årets statsverksproposition för nästkommande budgetår, så äro dock dessa subventionsåtgärder på statsbudgeten för näringarnas upprätthållande och upphjälpande en långt sämre väg att hålla dessa vid liv och få dem att efter omständigheterna reda sig i sin svåra strid för tillvaron än att man på ett naturligt sätt söker se till att de få arbeta under ordnade och goda förhållanden. Och det är vad denna motion, som förts fram i båda kamrarna, åsyftar.

Den reservation, som anförts av herr Linnér med instämmande av två ärade ledamöter av utskottet, ger uttryck åt en viss sympati för åtminstone en viss sida av det föreliggande ämnet, nämligen frågan om lärlingsutbildningen och frågan om möjligheterna att ytterligare befrämja denna ingalunda oviktiga gren av utbildning inom landet. Emellertid tror jag mig förstå, att en utredning allenast om ett sådant spörsmål likväl inte träffar sakens kärna, ty en utvidgad och mera omfattande lärlingsutbildning fordrar ju, att det yrke, för vilket vederbörande utbilda sig, också kan bereda dem någorlunda tryggade existensmöjligheter. Det är för dessa tryggade existensmöjligheters skull, som man gått in för det lagstadgade kompetenskravet. Med allt erkännande och allt tack för reservanternas reservation tror jag mig med hänsyn härtill stå i närmare överensstämmelse med de strömningar, som röra sig inom den svenska hantverksvärlden, om jag i stället för att ta fasta på det lilla halmstrå, som reservationen innebär för hantverksnäringens utöfning, återgår till den i ärendet väckta motionen, vars syftemål är klart och tydligt. Denna i motionen väckta fråga har, som jag förut nämnt, understrukits sedan årtionden tillbaka av hantverksnäringens egna män, och den skulle en gång, klokt och förnuftigt realiserad, kunna bringa bättre förhållanden till stånd inom denna gren av vårt ekonomiska liv.

Jag anser mig därför, herr talman, trots de ringa utsikter, som naturligtvis efter detta utskottsbetänkandes framläggande föreligga för bifall till ett sådant yrkande, förfara riktigast, om jag trots allt tillåter mig att yrka bifall till de i ämnet väcka motionerna.

I herr Wohllins yttrande instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag ber den föregående ärade talaren vara övertygad om att den motion, som han jämte flera andra högt skattade medlemmar av riksdagen har under-tecknat, har varit föremål för en mycket ingående behandling i första lagut-

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

skottet, även om det är så, som han säger, att våra krafter inte ha räckt till för detta uppdrag utan det hade varit lyckligare, om motionen hamnat i ett annat utskott. I alla fall har den varit föremål för en mycket ingående prövning.

Då den föregående ärade talaren i början av sitt anförande anmärkte, att vi inte måtte ha reda på den föregående utvecklingen på näringslivets område, efter som vi kunde skriva något sådant som den sats, som står längst ned i andra stycket på sid. 14: »I övrigt vill utskottet endast anmärka, att en ny näringslagstiftning icke bör grundas på de mer eller mindre exceptionella förhållanden, som kunna råda under en långvarig kris», så vill jag säga, att den ärade talaren är inte rättvis, när han tar denna punkt till intäkt för det påståendet, att vi inte ha reda på den ekonomiska utvecklingen i landet. Han borde nog inse, att vi ha reda därpå. Men jag kan bevisa, att han inte har varit riktigt rättvis mot oss, genom att jag hänvisar till vad vi skriva litet längre upp i samma utlåtande. Där tala vi om de »svårigheter, som uppstått för hantverket under de senare årtiondena» vilka »huvudsakligen utgjort återverkningar av den pågående industrialiseringsprocessen». Jag tror alltså, att det inte är rätt av honom att vilja insinuera, att vi ha varit så okunniga, att vi inte ens ha haft reda på det.

Men detta är ju ingenting att tvista om, lika litet som den ärade talarens anmärkning, att vi då och då begagna ordet »monopolisera». Vi använda det ordet omväxlande med »införande av legala kompetensvillkor». Men var och en förstår, att vi mycket väl veta, att införandet av legala kompetensvillkor inte är detsamma som att monopolisera ett yrke, fastän det naturligtvis i vissa avseenden kan komma att ha sådana verkningar. Det är ju i alla fall bara fråga om talesätt, och det är ingenting att tvista om.

Vad själva den stora frågan beträffar, om det skall bli en skrivelse eller ej, så ha vi inte inom utskottet kunnat blunda för att det helt nyligen företagits en mycket ingående undersökning i detta ärende. Det är inte mer än två år sedan vi i riksdagen fingo en kunglig propostion, som rörde näringsfrihetsförordningen. Den hade visserligen inte upptagit det just nu föreliggande ämnet, därför att Kungl. Maj:t hade ansett — och detta enligt min mening med rätta — att den sak, som det nu är fråga om, hade blivit så belyst av kommerskollegium, att man ansåg, att det inte kunde finnas något skäl att framlägga ett lagförslag i den riktningen. I alla händelser var kommerskollegii mycket praktiska uttalande den gången bilagt handlingarna, och var och en hade tillfälle att då liksom nu ta kännedom om det. Och jag måste säga, att det inte kan falla mig in att vid detta tillfälle, när tiden är strängt upptagen, närmare gå in på denna sak, men jag tror ändå, att var och en, som vill läsa kommerskollegii uttalande uppmärksamt, skall finna, att om man också får igenom ett utredningskrav här, det inte är mycket att bygga på. Jag tror verkligen, att man överskattar lagstiftningens förmåga att råda bot på de ekonomiska missförhållandena. Kommerskollegium säger visst på ett ställe, att det råder ett slags övertro på lagstiftningen. Jag kan inte hjälpa det, och jag ber de ärade herrarna om ursäkt, ifall ordet är hårt, men jag tycker, att det ligger någonting i det där ordet »övertro».

Jag vill också erinra om de mer än tråkiga förhållanden, som råda i Norge, där man provat sig fram på denna väg. Där gäller en lag av den art, som motionärerna föreslå, men man känner långt ifrån någon trivsel med den. Det har visat sig, att tillämpningen av den stöter på ofantliga svårigheter, föranleder en massa tvister och trakasserier. Jag kan hänvisa herrarna till det omtalade utlåtandet. Där anföres en hel del exempel på vart lagen leder. Jag vill inte trötta herrarna med att redogöra för den saken här, men var

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
snälla att titta på det, om ni inte redan gjort det! Ni skola då finna, att det inte är några glada erfarenheter man har från det hållet.

Den ärade talaren sade också, att han i sitt ämbete hade tillfälle att se en massa skräp, som importerades från utlandet. Men jag frågar: tror verkligen den ärade talaren, att en utredning, som utmynnade i något slags förordning om legala kompetensvillkor, verkligen skulle ha en sådan verkan, att han skulle slippa att i tullverket se all smörja, som nu kommer in? Det kan väl knappast vara hans mening. Jag har svårt för att tro, att han menar allvar, även om talarens påstående ju gör ett visst intryck för ett ögonblick.

Jag vill även fästa uppmärksamheten på de av den ärade talaren i ett annat syfte framhållna orden, att en ny näringslagstiftning icke bör grundas på de mer eller mindre exceptionella förhållanden, som kunna råda under en långvarig kris. Jag finner detta uttalande mycket riktigt. Jag må väl säga: kan det verkligen vara skäl att ge sig in på en dylik lagstiftning under sådana förhållanden, som nu råda? Det är väl ändå så, att jorden skälver. Kan det vara skäl i att under ett sådant jordskalv sätta sig ned och försöka skapa en lagstiftning i denna anda? Jag tror det inte.

Jag har därför, fastän med ledsnad — ty det gör alltid ett tråkigt intryck, när man ställer sig avvisande mot ett utredningskrav — ansett mig obligerad att avstyra denna, i den mån jag kan det, därför att vi så nyligen ha haft frågan på tal och därför att tiden — herrarna må säga, vad ni vilja — icke är lämpad därtill.

Jag yrkar alltså bifall till utskottsförslaget och vill beträffande den av motionären livligt omfattade reservationen beträffande lärlingsfrågan säga, att om herrarna se på de sista raderna i utskottets utlåtande, skola ni finna, att vi i utskottet förvänta, att vederbörande ämbetsverk har sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, och när förhållandena bli gynnsammare, när arbetsgivar- och arbetarorganisationerna ha funnit varandra på denna punkt, då är tiden inne att tänka på lärlingsfrågan. Därför föreligger bra liten divergens mellan reservationen och utskottet på den punkten. Vi mena det samma, vi bara tycka, att det är onödigt att besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse om den frågan.

Jag kan inte underlåta att vid detta tillfälle fästa herrarnas uppmärksamhet på hurusom skrivelserna till Kungl. Maj:t börja dugga mer och mer tätt. Den ena kommittén sättes till efter den andra, allt under det statens finanser ha svårt att gå ihop. Är det skäl i att fortsätta på denna väg? Jag tycker, att då frågan inte är så trängande bör man vara sparsam med skrivelser.

Detta är alltså ytterligare en anledning till att jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr andre vice talman! Jag ber till en början att få ge min fulla anslutning till det anförande, som har hållits av herr Wohlin. Det anförandet bars upp av levande sympati för hantverkerierna här i landet och det på ett sådant sätt, att jag ger min fulla anslutning till detsamma. Däremot kan jag icke ett ögonblick instämma i de synpunkter, som anförts av den siste ärade talaren. Han tog enligt min mening alltför lätt på den mycket betydelsefulla fråga, som här är före.

Hantverkeriet har gamla anor här i landet. Till en början funnos skrän, sedermera uppstodo mera yrkesmässiga sammanslutningar. Men under tiden har det vuxit fram något nytt. Sveriges hantverksorganisation har bildats, och redan 1913 gjorde den sin första framställning i nu förevarande avseende till Kungl. Maj:t. Den föranledde inte någon åtgärd. 1921 gjorde man åter en framställning och 1924 anmodade Kungl. Maj:t kommerskollegium att

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

sätta i gång en utredning, men året därpå blev den förklarad vilande. Hantverksföreningen gjorde emellertid en ny framställning — jag tror det var 1926 — och då blev kommerskollegium anmodat att sätta i gång en utredning angående utfärdande av kompetensvillkor för hantverkare. Emellertid kom ingen egentlig utredning till stånd. Kommerskollegium anmodades att sätta i gång denna utredning och gjorde det också på ett synnerligen förtjänstfullt sätt, som verket alltid gör, men det var ingen utredning i vanlig mening. Inga hantverkare deltog i densamma. Det hölls ett sammanträde inför kommerskollegium och andra styrelser, där hantverksrepresentanter fingo yttra sig i ärendet, men i övrigt var det kommerskollegium självt, som utförde utredningen. Men även kommerskollegium måste erkänna vid det tillfälle, när verket sysslade med denna fråga, att många omständigheter göra, att hantverkarna ha det synnerligen svårt i många fall att hålla sig i nivå med tidens krav. På sid. 4 i utskottets utlåtande citeras bl. a. vad kommerskollegium anfört i det avseendet: »Därvid framhölls — och sannolikt med rätta — att dessa näringsfång i stor utsträckning icke kunde under nuvarande konkurrensförhållanden bereda sina utövare ett nödortfigt uppehälle.» Det är ovanligt av kommerskollegium att tillåta sig så starka uttryck, som här ha använts.

Anledningen till att jag begärde ordet var, utom för att ge min anslutning till herr Wohllins yttrande, att jag ville fästa uppmärksamheten på att hantverkerierna i våra dagar mer än någonsin förut klämmas mellan sköldarna, dels av storindustrien med sin för hantverkerierna mördande konkurrens, dels ifrån arbetarorganisationerna. Förhållandet är ju då sådant för den lille hantverkaren, att han har svårt att hålla sig flytande, och alldeles särskilt är detta fallet i dessa tider. Han får arbeta tre eller fyra dagar i veckan i yrket, sedan måste han ut och driva in fordringar ett par tre dagar för att få någonting att avlöna arbetarna med, när avlöningsdagen kommer. Så ungefär är det för det stora flertalet av hantverkarna. På det sättet få de bedriva sin verksamhet, vecka ut och vecka in, och om de få någonting över för egen del, sedan de betalat vad arbetarna skola ha, är inte alltid så säkert. Sådant är hantverkarens liv i våra dagar. Det är mera bekymmersamt än någonsin förut, naturligtvis i mycket hög grad på grund av de förhållanden, som den siste ärade talaren nämnde. Vad som därvidlag kom fram är dock icke av den beskaffenheten, att det bör hindra en utredning på det sätt, som här av mig i främsta rummet och av herr Wohlin som medmotionär gjorts framställning om. Ty vad är det, vi ha begärt? Vi begära en förutsättningslös utredning. Vi vilja, att man skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om »skyndsamt återupptagande av utredningen om revision av gällande näringsfrihetsförordning, varvid särskild uppmärksamhet borde fästas vid frågan om kompetensvillkor för rätten att idka hantverk, *dels ock*, därest denna utredning därtill kunde giva anledning, om framläggande av förslag till lagbestämmelser i ämnet». Själva formuleringen ger vid handen, att sedan utredningen är verkställd, skulle Kungl. Maj:t framlägga förslag i ärendet, därest det befines lämpligt. Det beror sålunda på det resultat, utredningen ger, om någon åtgärd kan föranledas från Kungl. Maj:ts sida. Naturligtvis står det sedan varje enskild riksdagsman fritt att, om han finner det lämpligt, göra en framställning i ärendet. Men frågan ligger ju inte så till, att man kan anta, att den skulle av Kungl. Maj:t anses mindre värd en utredning än många andra, som föranlett skrivelser. Vi hade härom dagen uppe en fråga angående Epa-affärerna. Det kunde egentligen inte anföras några motiv för att en sådan utredning skulle verkställas, och vi hörde ju också talare i den debatten säga, att det var fullständigt avvita. Men förslaget antogs nästan enhälligt av kammarerna. Det var endast några få, som röstade emot detsamma. Här är det

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
åter fråga om ett livsvillkor för omkring 60,000 medborgare. Och man kan inte påvisa, att något enda av de krav, som här framställts, är av sådan beskaffenhet, att det borde föranleda ett avslag.

Jag kan inte finna annat än att den fråga, som här föreligger, är av den beskaffenhet, att den bort kunna tillvinna sig gillande av utskottets majoritet.

Innan jag slutar, skall jag be att få citera några ord, som återfinnas på sid. 14 i utskottets utlåtande. Där talas om att kommerskollegium har haft ett sammanträde med socialstyrelsen och skolöverstyrelsen för att rådgöra om denna fråga. Med anledning därav säger nu utskottet i slutet av sitt utlåtande, där man talar om att näringsidkare och arbetare i övrigt ha varit motståndare till och ställt sig avvisande mot dessa krav: »För opinionsbildningen i detta avseende ha uppenbarligen hantverksorganisationerna en viktig uppgift att fylla.» Det är väl nästan att komma och bjuda på stenar i stället för bröd, herr Åkerman, när man på det sättet avfärdar en sådan sak. Herr Åkerman vet mycket väl, att för närvarande ha vederbörande ingen möjlighet att i det fallet medverka till någon opinionsbildning. Hantverkarna äro en opolitisk organisation. De framtråda aldrig med några stora pretentioner, men de vilja leva sitt liv i samhället vid sidan av de andra medborgarna, och under de förhållanden, varunder de få leva, förstå herrarna mycket väl, att det kan vara väl befogat att gå på ett bifall till motionerna i detta ämne.

Jag ger mitt varma erkännande åt reservanterna, herr Linnér och herr Bismark samt herr Hedlund, för den sympati, som deras reservation andas, men jag tycker för min del, att den icke går tillräckligt långt. Vad man här måste yrka på är, att en förutsättningslös utredning verkställes i enlighet med den reservation, som är avgiven av fröken Wellin. Hon har haft större känsla för hantverkarnas betryckta ställning än de övriga reservanterna och naturligtvis ännu mer än vad utskottets majoritet i detta fall har ådagalagt.

Jag ber därför, herr andre vice talman, att få yrka bifall till de motioner, som äro väckta i ämnet.

Herr **Bismark**: Herr talman! Den föregående ärade talaren uppehöll sig mycket litet vid att det redan finns en utredning i denna fråga, som dock är så pass ny, att den är daterad i juni 1931, då den framlades av kommerskollegium. Jag hade väntat mig, att det i denna debatt skulle förekomma några uttalanden ifrån någon av motionärerna i kammaren angående den ställning, de inta till den kritik, som kommerskollegium har ägnat frågan om lagliga kompetensvillkor för utövande av hantverk. Motionärerna åberopa förhållandena i Norge, men kommerskollegium har ju i sitt utlåtande på ett ganska avgörande sätt kritiserat den ordning, som råder i Norge. De undantag från uppställandet av vissa lagliga kompetenskrav, som ha gjorts i Norge, äro av den omfattning, att de överhuvud taget göra verkan av den övriga anordningen ganska ineffektiv. För det första fordras kompetenskrav endast i vissa städer. Om landsbygden vill ha kompetenskrav, så kan den få det, men i så fall fordras det beslut av vederbörande kommun, och dylikt beslut har endast fattats i sex av landets landskommuner. Beträffande ladestederna, som motsvara våra köpingar, är förhållandet det motsatta. Där skola de lagliga kompetenskraven gälla, men ladestederna kunna befria sig från dem genom beslut, och så har skett i 20 av dessa ladesteder. Vidare förefinnes det viktiga undantaget, att var och en har rätt att arbeta på egen hand utan hjälp av andra än hemmavarande barn. En yrkesman, som icke har kompetensen, får alltså bedriva sitt yrke själv utan biträde. Men icke nog härmed: han får verkligen ha biträden, om de icke äro yrkesutbildade. Han får alltså använda dem som hjälp i sin affär. En frisör eller en barberare kan alltså ha en flicka, som tvålar in kunderna, men han får

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

— om han ej är yrkesutbildad — inte ha ett biträde, som rakar kunderna. Dylika petitesseer ge anledning till rätt många tvister. Jag tror, att omdömet från Norge icke är av den beskaffenhet, att exemplet lockar till någon efterföljd.

Man hade ju väntat sig, att i en motion, som nu kommer fram efter den grundliga utredning, som framlades 1931, skulle motionärerna ha tagit upp dessa synpunkter till behandling, så att man åtminstone fått veta, huruvida motionärerna ansågo, att den av dem föreslagna anordningen skulle gälla över hela landet, eller om avsikten var, att det även här skulle bli en undantagsanordning för städerna. För min del anser jag det uppenbart, att man icke kan utsträcka en sådan lagstiftning utöver städerna. Det skulle verka mördande på alla våra små byhantverkare, som nu sköta sitt yrke utan att ha någon legal kompetens. Visserligen får man förutsätta, att de, som nu utöva sitt yrke, skulle få behålla rätten därtill, men hur skulle det gå i fortsättningen, om man för landsbygden skulle kräva dylika villkor, som här kunna ifrågasättas? Det bleve ju rentav omöjligt.

Enligt min mening får man alltså göra samma undantag, som man har gjort i Norge, d. v. s. begränsa lagens giltighet till städerna.

Så ha vi det andra stora undantaget. Det gäller frågan om de yrkeskunniga, som icke ha den legala kompetensen. Skola de inte kunna få arbeta om de bli arbetslösa? Skola de då vara utestängda från att arbeta i sitt yrke och hänvisas till arbetslöshetshjälpen? Herr Wohlin var inne på denna fråga en smula, då han kritiserade utskottet och sade, att det var en missuppfattning, att en snickeriarbetare, som blev avskedad på grund av arbetsbrist, inte skulle få slå sig ned som hantverkare, ty han *har* ju yrkeskompetens, menade herr Wohlin. Nej, det är ju det, som är meningen, att han inte skall anses ha, om detta går igenom. Han skall ha en *viss* yrkeskompetens, en legaliserad yrkeskompetens, för att få bedriva näringen. En snickeriarbetare t. ex., som arbetat på fabrik, kan naturligtvis aldrig ha yrkeskompetens som hantverkare, men om han blir arbetslös, skall han då inte kunna använda den tid, han går utan arbete, till att fabricera snickerivaror, som han har en viss fallenhet för genom sitt föregående yrke.

Jag ser i dessa båda undantag så stora svårigheter för ett lyckligt genomförande av en lagstiftning på detta område, att jag trots all den sympati jag har för hantverket icke i utskottet har ansett mig kunna gå med på ett bifall till motionen. Det hade för ett sådant bifall varit nödvändigt, att motionären eller någon annan inom utskottet hade kunnat ge oss anvisning på någon enda möjlig väg, som går utom eller vid sidan av den av den föregående utredningen kritiserade. Varken i herr Wohlins anförande här i dag eller i herr Kvarnzelius anförande hittade jag någon enda riktpunkt, som kunde leda till ett antagbart resultat.

Från den synpunkten måste jag här dela utskottets tveksamhet beträffande möjligheten av att komma fram på den föreslagna linjen. Jag har emellertid reserverat mig på en punkt, och det är frågan om yrkesutbildningen. Där ansåg jag, att man skulle kunna redan nu ta det steget att begära en utredning. Det är ju också påtagligt, att innan frågan om lärlingsutbildningen är ordnad, *kan* ingenting göras i den av motionärerna föreslagna riktningen. Lärlingsutbildningen måste först vara ordnad. Den är sedan länge klar i Norge. Först sedan det har skett, kan man överhuvud taget tänka på att gå in på en reglering av hantverksyrket.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammarens tid längre. Jag vill under återropande av vad jag har sagt och under beklagande av att jag inte ser några möjligheter att på nu föreslaget sätt komma hantverkarna till hjälp

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
i deras svåra strid för levebrödet yrka bifall till den reservation som är an-
förd av herr Linnér m. fl.

Herr Ehrnberg: Herr talman! Herr Wohlin har som motionär i denna fråga i sitt värtaliga anförande så uttömmande behandlat ämnet, att det inte finns mycket att tillägga. Jag skall emellertid tillåta mig att med några ord göra också mig till förespråkare för ett tillgodoseende av de i motionen uttalade önskemålen, som av hantverkets män här i landet anses vara eftersträ-
vansvärda och rent av trängande.

Herr Wohlin har redan i förväg bemött en del av de invändningar, som kunde väntas från utskottets ärade herr ordförande och som vore grundade på vad i utskottets utlåtande och i kommerskollegii tidigare utredningar blivit anført. Jag medger, att utskottet har säker mark under fötterna — skulle man tycka åtminstone — när det har kunnat grunda sitt ställningstagande på uttalanden, som ha avgivits av kommerskollegium, den officiella företrädaren för vårt näringsliv. Emellertid synes det mig, som om det med full rätt kan göras befogade invändningar emot vad kommerskollegium har uttalat i sin stora utredning.

Jag skall då till att börja med be att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att kommerskollegii utredning har framkommit under intryck av den högkonjunktur, som då rådde men som inte kan anses nu förefinnas. Kom-
merskollegii uttalanden få därigenom inte den betydelse, som annars skulle kunna ha tillmätts desamma. Det är uppenbart, att vårt hantverk har pres-
sats hårt av den industriella utvecklingen. På många områden har hantver-
ket fått läggas om från ett beställningsyrke till ett reparationsyrke. Men hant-
verket har i alla fall bestått och kommer väl allt fortfarande att bestå, tack
vare sin stora fond av inneboende kraft. Denna fond bör särskilt i dessa tider
omhuldas och tillgodoses av staten.

Jag vill i likhet med herr Kvarnzelius uttala min glädje över att några re-
servanter, herrar Linnér, Bissmark och Hedlund, uttalat större sympati och
förståelse för hantverket, men jag kan för min del inte alls följa reservan-
terna i deras yrkande om utredning i endast av dem angivet avseende. Så-
vitt jag kan förstå, föreligger inte så stor anledning att förebringa en på så
sätt begränsad utredning. Förhållandet är ju det, att stat och kommun redan
nu nedlägga stora belopp på lärlings- och yrkesskolor samt verkstadsskolor
just på hantverksområdet, och en del av dem, som ägna sig åt hantverket, har
sålunda redan tillfälle att skaffa sig en inte föraktlig kunskap om yrkena.
Det finns därför åtminstone ännu så länge ingen större anledning att gå in
för en utredning om lärlingsutbildningen eller offra större belopp på en ut-
vidgning av nämnda skolor, förrän man åtminstone med någon visshet kan
våga säga till dem, som ägna tid och kraft för sin yrkesutbildning, att de kun-
na vänta, att de skola finna sitt levebröd och sitt uppehälle inom det yrke, som
de ämna söka sin utbildning i.

Jag tror därför, att den utredning, som åsyftas av herrar reservanter, helst
bör komma *efter* en utredning om lagenligt skydd för yrkesutövarna eller ske
ungefär samtidigt, och det finns, om man skall gå in för någon utredning,
föga anledning att begränsa den på det sätt, som dessa reservanter ha velat
göra.

Herr Bissmark framhöll såsom ett skäl till att man inte skulle gå in för
en utredning, att i Norge finns en lag, som i många avseenden anses vara
bristfällig. Det är riktigt, att i Norge har ända sedan 1913 funnits en lag
beträffande hantverket, och det kan ju också vara möjligt, att denna lag är
behäftad med en hel del brister, men genom sättet för avgörandet av de tvis-

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

ter, som herr Bismark talade om, har naturligtvis i många avseenden större klarhet vunnits än som rådde, när lagen tillkom, och det bör enligt mitt förmenande under alla förhållanden vara av stor betydelse, om man går in för en utredning här i landet, att man har en lagstiftning i andra länder, särskilt i ett sådant land som Norge, att lägga till grund för sin utredning. Jag kan inte finna annat än att, när en lag har varit i tillämpning under så lång tid i ett land utan att det gjorts några försök att få den upphävd, den skulle kunna lända till efterrättelse även för oss i många avseenden.

Det kan inte heller i denna fråga förbises, att just genom den industriella utvecklingen ha uppstått flera nya områden, på vilka hantverkets utövare ha funnit tillfälle till verksamhet. Jag vill tillåta mig att i det sammanhanget nämna automobilrörelsen och flera andra liknande områden. Där finnas ju bilreparatörer, liksom det finns elektriska installatörer, och det finns rörledningsarbetare, som just genom denna utveckling ha fått ett ökat utrymme för sin verksamhet. Vi ha oss alla bekant, att det redan finns vissa fordringar uppställda t. ex. för elektriska installatörer. Jag kan inte förstå annat än att dylika fordringar med samma rätt böra kunna ställas t. ex. på bilreparatörer och på rörledningsarbetare, som ju ha att utföra ett arbete för allmänheten lika ansvarsfullt som det, som åligger de elektriska installatörerna.

Det är således ingen nyhet, som vi skulle införa i vårt land, om vi ville på något sätt lämna vissa föreskrifter för utövande av ett yrke, och jag tror inte heller, att det är farligt att gå vidare fram på denna väg. Det skulle tvärtom säkerligen vara till synnerligen stort gagn för hantverkets utövare. Det är ju uppenbart, att alla hantverkets utövare i landet ha fäst stort avseende vid att någonting göres för att skydda deras näring. Det är inte alls fråga om, och dit syftar man inte heller, att införa något monopol, utan det gäller endast att komma därhän, att envar, som får lov att självständigt utöva ett yrke, skall ha vunnit viss yrkesskicklighet eller yrkeskunnighet, och detta kan inte annat än vara till stort gagn för den beställande eller köpande allmänheten.

När herr Bismark talade om den norska lagstiftningen, vidrörde han, att den var behäftad med många undantag, och det är alldeles riktigt, men frågan är, huruvida de undantag, som äro knutna vid den norska lagstiftningen, lämpligen kunna eller böra gälla även för vårt land. Det drar jag för min del starkt i tvivelsmål. Jag tror, att det vore lyckligt, om en blivande lagstiftning hos oss i samma syfte finge omfatta ett större område och inte bara begränsades till att gälla för städerna. Jag vill i det avseendet framhålla, att numera användas inom jordbruket så många maskiner av mycket dyrbar beskaffenhet, att det bör ligga i jordbrukarnas intresse att få förekommande reparationer utförda av yrkeskunniga personer. Det är nog bekant för envar inom denna kammare, att det här i Stockholm helt nyligen har hållits ett stort hantverkarmöte, vid vilket närvaro hantverksmästare till ett antal av omkring 600 från huvudstaden och från omkringliggande län. Från dessa representanter för de olika yrkena uttalades samstämmigt den allra största sympati för innehållet i den motion, som vi nu här behandla, och de slutade sitt möte med att antaga en resolution, däri de förklarade, att de på det kraftigaste anslöto sig till riksdagsmotionen om legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk och riktade en varm vädjan till riksdagen att bifalla motionen om sådana för hantverkarnas näringsfrihet och för yrkenas uppriktade grundläggande lagbestämmelser. Jag vill tillåta mig att rikta samma vädjan till kammarens ledamöter och till den vädjan knyta förhoppningen, att det stora flertalet av kammarens ledamöter genom att lämna sin anslutning till motionen vilja visa, att de högt värdera den stora hantverkarkår

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
vi ha här i landet, en kår, som inom sig sluter en stor mängd arbetsamma, idoga och praktiga män, vilka varmt intressera sig för sina yrken och inte önska något bättre än att allt framgent få arbeta i dessa yrken till gagn för landet.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Häri instämde herrar *Forsberg, Björkman, Thelin* och *Sandström*.

Herr Björck, John: Herr talman! Då jag i viss mån räknar mig till hantverkarna, ber jag att få säga några ord i den här frågan.

Att det torde vara svårt att på lagstiftningens väg komma till rätta med de svårigheter och bekymmer, som hantverksnäringsen har att kämpa emot, är jag enig med utskottet om. Men då utskottet i sitt utlåtande säger sig beakta »till fullo de synnerligen betydande svårigheter med vilka hantverket för närvarande har att kämpa», hade man kunnat vänta, att utskottet skulle sökt komma med något förslag i positiv riktning. Svårigheter möta oss alltid, men de äro ju till för att övervinnas. Nu säger utskottet emellertid, att det inom detsamma »ifrågasatts huruvida det icke kunde vara lämpligt att upptaga till närmare undersökning frågan om en förbättrad lärlingsutbildning», men ej heller på den punkten har man kommit med något förslag. Jag tycker ändå, att den vägen borde vara framkomlig. I denna fråga hänvisar nu utskottet, som herr Wohlin nämnde, till ett utlåtande av kommerskollegium m. fl. myndigheter av år 1927, alltså för sju år sedan, varuti den ifrågasatta åtgärden — avstyrkes. Men det har hänt åtskilligt sedan den tiden. Det kunna vi inte och få inte blunda för.

Den oroande omfattning, som arbetslösheten bland ungdomen fått, och svårigheten att finna lämpligt arbete för just denna kategori arbetslösa, har säkerligen gjort, att frågan om lärlingsutbildningen nu måste ses på ett annat sätt än för sju år sedan. Min bestämda uppfattning är, att om hantverket skall kunna bestå, måste lärlingsutbildningen på allt sätt omhuldas, inte bara av hantverkarna själva, utan också av statsmakterna. I detta avseende står vårt land betydligt efter våra grannländer, när det gäller lagstiftning på området. Det måste man erkänna, om man litet försökt sätta sig in i föreliggande fråga.

Vår näringslagstiftning är, såvitt jag kunnat finna, i stort sett oförändrad sedan år 1864. I Danmark har ny näringslagstiftning införts 1931, i Norge 1913, i Finland 1919 och i Polen 1927. Av dessa länder har endast Norge infört s. k. »legala kompetensvillkor» för rätt att få idka hantverk. Det är ju möjligt, att denna lagstiftning under nu rådande förhållanden ej skulle medföra avsedd verkan i vårt land. Men i alla de nämnda länderna har man lagstadgad lärlingsutbildning, varjämte utlärdade och verkligt yrkeskunniga hantverksmästare ha särskilda förmåner, t. ex. ensamrätt att utbilda lärlingar, rätt att erhålla mästarebrev med vederbörande statliga myndigheters sanktion etc. Vi kunna förstå vad det betyder för en hantverksmästare, att han i sin reklam kan åberopa ett dylikt mästarebrev, vilket ingen klåpare eller »bönhas» i facket kan erhålla. Nu vet jag, att man under vissa förhållanden kan få dylika mästarebrev av hantverksorganisationerna i Sverige, men om staten här lämnade sin medverkan och sanktion, skulle de givetvis vara ännu mer värdefulla.

Något liknande borde vi i Sverige kunna gå inför, för att trygga hantverkets fortbestånd. Dessa åtgärder verka visserligen långsamt och utesluta inte konkurrens mellan företagarna, men den som lärt sitt yrke ordentligt har då vissa företrädesrättigheter framför de nyssnämnda, som »gått för tidigt från mästaren» som man säger.

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

Statsmakterna ha ju erkänt, att hantverksnäringen kämpar med stora svårigheter. Förra årets riksdag anlog på förslag av Kungl. Maj:t medel till stödlån åt hantverket. Ett liknande förslag föreligger i år. Dessa åtgärder bli givetvis en god hjälp för många, det erkänner jag gärna, men i längden kan staten inte hålla på med att på detta sätt underhålla en näring, det må vara hur behjärtansvärt som helst. Jag anser därför, att det bör undersökas, om man inte på andra vägar kan komma hantverksnäringen till hjälp. Då det från sakkunnigt håll befaras, att yrkesskickligheten äventyras, om det kaotiska tillstånd, som nu råder, får fortsätta, böra vi i likhet med våra grannländer gå in för den lagstiftning reservanterna här förorda. Jag hade gärna gått med på motionen, men då denna, såvitt jag förstår, inte vunnit mer än en enda röst i utskottet, anser jag utsikten för att den skall gå igenom i kammaren vara ytterst liten. Reservanternas förslag, att man bör inrikta sig på en utredning av lärlingsutbildningen och vad därtill hör, är ändå ett steg i rätt riktning. Skola vi tänka på att få igenom legala kompetensvillkor, måste frågan om lärlingsutbildningen och om särskilda diplom åt kunniga mästare först ordnas.

Såsom förut här av olika talare framhållits, vill även jag understryka, att vårt lands hantverkare utgöra en strävsam, tålig och lojal medborgaregrupp. Den gör inte mycket väsen av sig. Den begär endast att, så som förhållandena utvecklats sig, få hjälp att kunna fortsätta sin näring för att på den förtjäna ett, om ock knappt, levebröd. De allra flesta av hantverkets män ha utgått ur småfolkets led och räknas alltjämt dit. Många av dem ha offrat sina bästa ungdomsår för att lära ett hantverk, som de hoppades skulle ge dem ett levebröd. Nu se de hur detta hopp håller på att grusas genom den utveckling, som den fria näringsutövningen tagit i vårt land. Vi få ej förtänka dem, att de därvid med sina bekymmer vänt sig till statsmakterna. Jag frågar nu: Vad har riksdagen att svara på deras framställning? Ha vi inte annat att komma med än det bleklagda nej, som utskottet här stannat vid? Jag skulle verkligen beklaga, om så vore fallet. Jag fruktar att man då inom hantverkarnas lojala kår skulle sätta i fråga riksdagens goda vilja att göra något för deras näring. Just med hänsyn härtill anser jag mig böra yrka bifall till den av herrar Linnér och Bismarck avgivna reservationen, enär den ändå innebär ett steg i rätt riktning.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Bismarcks yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! När nu så många talare här redan ha yttrat sig, måste jag försöka inskränka mig i mitt försvar för utskottet.

Jag vill då till att börja med ge mitt varmaste erkännande åt motionären både för att han har tagit upp den här frågan och för det stiliga anförande, varmed han här inledde debatten. Hans varma känsla för hantverkets hän ha vi också inom utskottet fullt uppskattat. Vi ha blott efter prövning kommit till annat resultat. Vi ha, tror jag, allesammans varit fullständigt eniga med dessa talare, som i dag ha framhållit hantverkets betydelse och hantverkarens personliga och fackliga duglighet och skicklighet. Däröfver har inte rått den minsta meningsskiljaktighet. När här då talas om att hantverkarkåren är en aktningvärd och framstående, dugande kår, som intet högre önskar än att få bedriva sitt yrke, så erkänna vi detta helt och fullt, och det skulle för oss inte ha funnits någonting kärare än att kunna på ett effektivt sätt komma dessa våra arbetande bröder till hjälp. Att de kämpa med oerhörda svårigheter ha vi också haft klart för oss i utskottet. Vi tro, att detta till övervägande grad beror på industrialiseringen, och vi tro inte, att dessa svårigheter på något sätt kunna övervinnas genom ett bifall till den ifrågavarande motionen. Men

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

det är ju heller inte det minsta underligt, att hantverkarkåren, som står mitt uppe i sitt nödläge, med tacksamhet tar emot varje uppslag, som synes tala till deras förmån, och är beredd att acceptera nästan vad som helst, blott någonting göres, som det heter.

Alltså, i alla dessa allmänna betraktelser om hantverkarkårens svåra läge, om vikten av att stödja dem i deras hantering, om den varma sympatien för deras gärning — i allt detta äro vi fullständigt ense. När då de olika medlemmarna i utskottet betygsättas med hänsyn till de resultat, vartill de ha kommit, så att det heter, att utskottsmajoriteten för hantverkets bästa inte måktat åstadkomma annat än »ett bleklagt nej», att reservanterna lyckats prestera litet mer, nämligen ett uttalande till förmån för en utredning om lärlingsutbildningen och att fröken Wellin är den allra mest varmhjärtade för hantverkarnas sak — då får jag säga, att om någon, som så bedömer oss, hade varit närvarande vid våra överläggningar, tror jag att all grund för dessa jämförelser och bedömanden skulle ha bortfallit. Ty i det som jag hittills här talat om ha vi, såvitt jag förstår, inom utskottet varit fullständigt ense.

Nu frågade herr Björck: Vad vilja ni då göra för att hjälpa hantverket, ni som gå med utskottsmajoriteten? Ja, då får jag säga, att på den frågan har jag ingen uppgift att svara, ty enligt all vanlig riksdagskutym åtminstone brukar det vara så, att ett utskott skall behandla den föreliggande motionen och inte ta upp ett annat ämne, som ligger åtskilligt vid sidan om motionen, ett ämne av betydligt vidare och mera omfattande innebörd.

Efter dessa inledande anmärkningar kommer jag då till det som jag menar att vid borde diskutera i dag, och det är, om den föreliggande motionen och det förslag, som den bär fram, verkligen kan vara till någon hjälp för hantverket eller överhuvud taget är önskvärt i vårt land. Alltså, vi diskutera inte hantverkets berättigande, dess värde o. s. v., utan om denna föreslagna åtgärd kan vara till hantverkets hjälp? Om jag då till en början får påpeka, vad som hittills varit gällande rätt i vårt land sedan ganska långt tillbaka, så har det ju varit det, att varje svensk man har varit berättigad att idka hantverk, och så vitt jag kunnat finna har väl detta i stort sett varit enbart väl-signelserikt. Det har varit ett medel till det ekonomiska livets blomstring i vårt land — jag tror ingen kan förneka det. Många, många människor ha genom sin hantverksskicklighet kunnat försörja sig, och konkurrensen mellan de olika hantverkarna har drivit fram skickligheten ytterligare. Nu säges visserligen från motsidan, att konkurrensen blott verkat i det syftet, att man har åstadkommit allt billigare varor och därmed på samma gång allt mindre goda varor. Deras kvalitet har inte kunnat hållas uppe. Ja, visst är det sant, att konkurrensen har drivit fram billigare varor, men det är, så vitt jag begriper, inte den enda följden av konkurrensen, ty jag tror mig genom hänvisning till erfarenheten bestämt kunna påstå, att konkurrensen också har drivit fram yrkesskickligheten. På tal om de olika varorna, deras pris och kvalitet o. s. v., skola vi aldrig glömma, att svenska folket i detta stycke liksom i så många andra består av olika grupper. Det finnes en hel del medborgare, för vilka det är nödvändigt att komma över en vara till billigt pris, om de skola kunna skaffa sig den; och om det finnes aldrig så skickliga hantverkare, äro de förmenade att köpa av dessa finare varor, därför att de ekonomiskt inte rå med det. Sedan finns det andra grupper, som inte äro så bundna av priset utan kunna tillgodose sitt berättigade önskemål att få goda och fina och i kvalitets hänseende högt stående varor. Dessa grupper komma, såvitt jag förstår, att hålla sig till hantverket och till sådana hantverkare, som besitta en alldeles särskild skicklighet. Det har sagts om hela vår svenska industri, att den håller sig uppe genom att den är kvalitetsbetonad. Jag tror att detta också

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

gäller om hantverket, att det håller sig uppe i samma mån det är kvalitetsbetonat.

Om jag sedan försöker att litet grand tänka mig in i det här talet om att endast sådana, som ha legal kompetens, skola få idka hantverk, och hur det kommer att verka, inte i allmänhet, utan rent praktiskt ute i livet, så blir ju den första frågan hur de där legala kompetensvillkoren skola uppställas, på vad sätt kravet på dem skall fyllas. Där spelar ju lärlingshistorien en roll, som vi förstå, men redan detta, hur man skall kunna fastställa vad det är som skall vara utslagsgivande för legal kompetens, är icke precis så lätt att med en gång avgöra. Det lämnar jag dock därhän, ty det går väl att övervinna, men värre blir det, när man kommer till de rent praktiska konsekvenserna, som jag sade, ute i livet.

Vad innebär då det, att man bestämmer, att endast hantverkare med legal kompetens skola få utöva sitt yrke? Jo, det blir en fullständig omvälvning i våra nuvarande förhållanden. En lantman t. ex., som varit van att förfärda en del hantverksalster inom sitt hem och som därvid mången gång endast använder sina egna familjemedlemmar och ibland någon utomstående arbetskraft och genom detta bidrager avsevärt till sin försörjning, skulle visserligen få fortsätta med det inom sitt hem. Men skulle han få avyttra dessa varor och avyttra dem utom sin kommun, eller skulle han, därför att han inte har den legala kompetensen, berövas möjligheten att få utöva sitt yrke i försörjningssyfte? Och andra, enklare hantverkare, som icke hade denna kompetens men försökte att bereda sig försörjning genom sitt arbete, skulle också förmenas detta. En arbetslös snickare skulle ej kunna tillverka och försälja stolar och bord, en skraddare skulle kanske icke få utföra reparationer mot ersättning till utomstående, och alla dessa olika göromål, som företagas just inom hemmen, skulle betydligt inskränkas.

Och sedan kommer ju den fråga, som vi alltid måste diskutera i första lagutskottet: vad skall det bli för straff på dessa syndare, som våga göra det i alla fall? Och vad skall det väcka för känslor hos den stora allmänheten, om den skall uppleva, att den eller den, som gjort något i försörjningssyfte inom någon gren av hantverket utan att ha den legala kompetensen, för detta sitt arbete skall behöva ådömas böter, ty längre kan det väl i alla fall inte komma. Och vidare, ha ni tänkt på vad det vill säga att övervaka denna lags tillämpning i de enstaka fallen, hur motbudande det vore att ha folk, som går över en och vakar över vad man gör och vad man säljer? Våra lantmän voro icke så värst förtjusta i kristidens övervakningsförfarande. Skola vi taga upp det igen på ett nytt område? Har man vidare tänkt på vilket inbudande det innebär till att företaga alla möjliga bulvanätgärder för att kunna tillverka och sälja utan att behöva råka fast för lagen?

Nu har det hänvisats till Norge, och jag hade icke tänkt beröra det, eftersom herr Bismark redan har svarat på det, men man har kommit tillbaka till den saken, och därför vill jag säga ett par ord om den lagstiftningen också. Det har visat sig där, att Norge har icke kunnat upprätthålla den lagstiftningen utan undantag. Och, såvitt jag minnes, är det två undantag, som egentligen äro av betydelse. Det ena är det, att den som på landsbygden tillverkat föremål för försäljning, skall fortfarande ha rätt till detta men icke få gå in och sälja i städerna, där denna lag gäller. Men det är ju klart, att det vill till en väldig kår av övervakare, om man skall kunna förhindra, att dessa, som vilja sälja och kunna sälja billigt, bereda sig marknad inom städerna. Det andra undantaget är de s. k. frihantverken, d. v. s. hantverk, som utövas av familjens överhuvud jämte hustru och barn. Dessa skulle få arbeta även inom en stad, om jag minnes rätt, men då blir det samma svårighet där genast,

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

hur man skall kunna förhindra, att dessa, som ha åstadkommit något inom en begränsad miljö, också skola kunna förhindras att försälja det utomhus till andra. Därför har man tyckt sig finna, att dessa undantag bryta sönder hela lagen, och man vet sålunda ej, om exemplet från Norge är så efterföljansvärt.

Om jag sedan får sluta med ett argumentum ad hominem till första kammarrens högerparti särskilt, skulle jag vilja påminna om en sak. Ni ha ofta, ofta knorrat över att inom fackföreningsvärlden det råder ett så förfärligt tyranni. Det har förekommit vid företag, att en yrkeskorporation har hållit på med ett arbete där, och sedan skulle därpå följa ett annat arbete, som de också mycket väl skulle kunnat utföra, men det ha de icke fått, utan då skulle helt nya yrkesmän komma in. Om vi nu tänka litet efter vad detta förslag innebär, så frågar jag, om det inte i själva verket skulle på hantverkets område föra in ungefär samma förhållanden. En person där, som icke har legal kompetens, får icke annat än inom en viss begränsad rayon utföra sin gärning, och ingen utomstående kan anlita honom heller, utan det skall andra träda in. Det kan väl icke vara gagneligt att på det sättet snöra in arbetslivet.

Då vi, herr talman, trots våra livliga sympatier för hantverkets svåra läge, ej se oss i stånd att finna någon lösning för hantverkets bästa i detta förslag, så ha vi måst stanna vid det visserligen beklagliga men dock i alla fall resultat, till vilket vi kommit, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bagge: Herr talman! Jag förstår ju mycket väl dem som ställa sig tveksamma inför denna fråga. Det är i själva verket ett mycket invecklat och besvärligt problem och ett problem, gammalt som gatan, detta att å ena sidan försöka se till, att man ger ett tillbörligt skydd åt yrkesskickligheten på de områden, där det är nödvändigt, och å andra sidan att man icke gör det på så sätt, att det kan utnyttjas till att avstänga folk i onödan från försörjningsmöjligheter inom olika yrkan. Skråväsendet löste ju som bekant problemet på sitt sätt. Det gick helt avstängningsvägen och brydde sig ej om de konsekvenser, som detta förde med sig. Det vilja vi icke ha tillbaka i våra dagar. Å andra sidan måste vi ju säga, att näringsfriheten lämnat olöst den andra sidan av problemet, nämligen skyddet för yrkesskickligheten, och ett av resultaten utav detta har blivit, som så ofta är fallet, när det är sådana här problem, som icke lösas på lagstiftningens väg, att i stället har i verkligheten uppkommit en hel del organisationer och formationer, som försökt att lösa saken på sitt sätt, och det var det, som den föregående talaren, min ärade vän herr Klefbeck, erinrade om, när han talade om att fackorganisationerna ha tagit saken i sin egen hand ungefär på samma sätt som skråväsendet gjorde, därför att man tillät yrkesutövarna själva att klara upp denna sak i stället för att söka reglera det som behöver regleras så att säga ovanefter. Nu ha vi onekligen förhållanden mitt i vårt näringsfrihetssamhälle, som på det löjligaste och skadligaste sätt — det har herr Klefbeck alldeles rätt i — likna skråtidens, och det komma vi att ha, så länge vi icke kunna klara upp förhållandena på lagstiftningens väg, ty problemet ligger kvar i alla fall. Vi kunna ej heller förbise enligt min mening detta, att här är det stora och breda lager av vår befolkning, som icke bara se i de nuvarande förhållandena de ekonomiska bekymren för dem själva utan även ha ett verkligt patos för sitt yrke och sin yrkesskicklighet, som de se neddragen på ett sätt, som går dem till hjärtat. Jag för min del kan därför ej motsätta mig en utredning om dessa saker. Det är ju sant, att svårigheterna äro stora, och det är sant att kommerskollegium på ett mycket klart sätt har påvisat en rad av dessa svårigheter, men det är också sant, att det finnes möjligheter, som icke

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

äro upptagna och diskuterade i kommerskollegii utlåtande, vilket såsom här påpekats, dels är sju år gammalt och dels icke är en vanlig sorts utredning utan avklippes genom den proposition, som framlades om gård-farihandeln år 1932. Det förefaller mig därför, att vi ha särskild anledning att icke motsätta oss en sådan utredning. Enligt min mening är lärlingsutbildningen själva kärnpunkten i problemet, på vilken det hela på något sätt skall byggas upp, och därför skulle man kunna tänka sig, att vi kunna nöja oss med det krav, som framställts i reservationen av herr Linnér m. fl. Men jag har den uppfattningen från föregående försök, som gjorts här i landet att klara upp lärlingsutbildningsfrågan, att vi ej kunna reda upp den frågan utan att taga den i sammanhang med alla dessa andra problem, som höra ihop med hantverkets organisation, och på den grund, herr talman, yrkar jag bifall till motionen.

Herr Tjällgren: Ja, herr talman, jag hade icke tänkt begära ordet för att yttra mig i denna fråga, men jag gjorde det på grund av den föregående talarrens yttrande. Han framställde nämligen det spörsmålet: kan den föreslagna åtgärden vara till gagn för hantverkarna själva? Ja, det gör att jag känner mig skyldig att göra det omnämmandet, att jag just i dag fått en skrivelse från Västernorrlands läns hantverkarförening, som har ett medlemsantal på 450 personer, och det säges i denna skrivelse, att de vilja på det kraftigaste ansluta sig till de vid innevarande års riksdag framförda motionerna nr 137 i första kammaren och nr 307 i andra kammaren rörande detta spörsmål. De säga vidare, att motionerna avse för hantverksnäringen synnerligen viktiga och för yrkenas upprätthållande grundläggande betingelser, och därför får man väl anse, att hantverkarna själva vilja vara med om denna lagstiftning. De rikta vidare en varm vädjan till oss på Västernorrlands länsbank, att vi skola rösta för dessa motioner.

Jag skall ej hålla något längre anförande utan bara be att få tillkännage, att jag nu i första hand kommer att rösta för det yrkande, som framställdes av herr Wohlin.

Herr Trygger: Herr talman! Jag skall bara säga några få ord angående min ståndpunkt i denna fråga. För mig förefaller det ganska egendomligt — då nu hantverkets män klaga över dels, att näringen lider av stora ekonomiska svårigheter, och dels att yrkesskickligheten har blivit allt mindre och mindre, och göra gällande att den ekonomiska beträngdheten beror till rätt stor del på att yrkesskickligheten blivit mindre — att man, när vi under påpekande av detta begära en förutsättningslös utredning, skall vägra att göra en sådan. Här har ju riksdagen under årens lopp och allra mest på senaste åren begärt den ena utredningen efter den andra i frågor av mycket liten betydelse i jämförelse med denna fråga. I en så viktig fråga som denna, när vi ha 60,000 näringsidkare, vilka ha ett arbetarantal, som, efter vad det sagts, skulle utgöra omkring 240,000, och således 300,000 människors väl eller ve kan bero på, huruvida man kan få en lämplig lösning på denna sak, vore det väl ändå ganska obefogat att avvisa en utredning. Jag får säga, att det tyckes mig rent upprörande, att man kan ifrågasätta något sådant. Nu ha visserligen reservanterna begärt utredning, men de ha begränsat denna utredning till att gälla lärlingsfrågan. För min del tror jag i likhet med herr Bagge, att man ej kan lösa lärlingsfrågan utan att komma in, såvitt jag fattade honom rätt, också på frågan angående mästarerna, ty det veta ju herrarna, de som något studerat hantverkets historia under tidernas lopp, att man funnit, att hela framåtskridandet inom hantverket just har berott på de skick-

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)
liga mästarna. De ha uppfostrat sina efterföljare till vad de blivit, och jag tror, att ännu i den dag är förhåller det sig så, att man får skickligare och mer dugande mästare genom att skicka de unga lärlingarna till framstående mästare än genom att inrätta lärlingsskolor, där man lär sig yrket. Således, dessa båda frågor stå på det intimaste i samband med varandra.

Om man vill göra vad reservanterna begära här, kommer man således in på hela frågan, d. v. s. med reservanternas ståndpunkt, konsekvent utförd, kan jag icke finna annat än att man bör begära en utredning på det sätt, motionärerna ha gjort, och på denna grund, herr talman, skall jag be att på det livligaste få yrka bifall till motionerna.

Herr Örne: Jag ber endast att få framställa en fråga i anledning av vad herr Trygger nyss yttrade. Herr Trygger meddelade, att bakom kravet på begränsning av näringsfriheten stå 60,000 yrkesutövare. Ha vi verkligen 60,000 fullt kompetenta hantverkare, som skulle godkännas enligt en restriktiv lagstiftning här i landet, måste jag säga, att då måtte vi väl ej sakna yrkesskicklighet i detta land. I själva verket är det väl så, att en mycket stor del, kanske tre fjärdedelar, kanske fyra femtedelar av dessa 60,000 måste underkännas, om de skulle underkastas en prövning, och hur skulle man göra då? Jag endast frågar.

Herr Trygger: Ja, herr Örne har säkerligen missuppfattat vad jag sade. Jag sade, att inom denna näring var det 60,000 företagare med 240,000 arbetare, efter vad det hade uppgivits. Jag sade däremot icke, att bakom detta krav stodo alla dessa 60,000.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Linnér vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wohlin* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr *Bismark* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 44 antager bifall till de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Linnér vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om kompetensvillkor för idkande av hantverk m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Bagge* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 57.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Linnér vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 261, angående vissa åtgärder för främjande av fiskarens avsättning av färsk strömming; och

nr 262, angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om gård-farihandel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalnings-skyldighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. Svenska kvarnföreningens skuld till Kreditkassan. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av väckt motion om efterskänkande av Svenska kvarnföreningens skuld till aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 238, hade herrar *A. Löfvander* och *J. A. Larsson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana åtgärder i samband med avvecklingen av Svenska Lantmännens kvarnförening, att aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge anses gottgjord för sina fordringar genom befintliga tillgångar, utan att ytterligare ansvar utkrävdes av föreningsmedlemmarna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I: 238 ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Såsom synes av utskottsutlåtandet, bildades Svenska lantmännens kvarnförening under hösten 1917. Detta kanske något förklarar, varför det över huvud lyckades för dessa i relativt små omständigheter varande jordbrukare att få ihop det kapital, som erfordrades för startandet av detta företag. Förhållandena vid aktieteckningen ha förklarats på det sättet, att aktietecknarna voro ganska litet medvetna om, vilka risker de iklädde sig, då någon aktieförteckning icke var inregistrerad eller några stadgar icke förelågo vid teckningen. Man kan ju påstå, att den man, som stått i spetsen för detta företag, har handlat ganska lättvindigt och kanske kört med fullständigt lösa tyglar — om jag så få uttrycka mig. I detta nu kräves nämligen av kvarnföreningen under konkursen icke mindre än 1,900,000 kronor, som skulle uttagas av föreningens 2,846 medlemmar.

Utskottet har hävdadt den meningen, att »även om Kreditkassan skulle vidtaga åtgärder till avstående från ytterligare kravs framställande synes för övrigt ej det med motionen avsedda syftet vinnas».

Vidare vill utskottet göra gällande, att övriga borgenärsfordringar i konkursen uppgå till sådana belopp, att medlemmarnas fulla inbetalning av konkursinsatserna erfordras även om man räknar med att allenast dessa övriga fordringar behöva gäldas.

Sedan ställer utskottet visserligen i utsikt, att »enligt vad som upplysts från konkursförvaltningen anses emellertid möjlighet föreligga att vid utkrävandet av delägarnas konkursansvar taga hänsyn till deras ekonomi».

Men det är ju ganska ovisst att kunna hoppas, att något sådant kan komma i fråga, utan för oss motionärer synes det lämpligaste förfarandet vara — vilket jag tillåter mig yrka — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att Kreditkassan för sin del medverkar till en avveckling av konkursen genom ett förmånligt ackord, så att kvarnföreningens medlemmar, så långt möjligt är, bliva skonade för ytterligare utlägg för tecknade andelar.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats, av herr *Larsson, Johan August*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att Kreditkassan för sin del medverkade till en avveckling av konkursen genom ett förmånligt ackord, så att kvarnföreningens medlemmar så långt möjligt vore bleve skonade för ytterligare utlägg för tecknade andelar.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. Svenska kvarnföreningens skuld till Kreditkassan. (Forts.)

Herr *Larsson, Johan August*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 72, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Johan August Larssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. *Lagförslag om bevisning* Maj:ts proposition med förslag till lag om bevisning genom sakkunnig m. m.

Genom en den 16 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 124, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om bevisning genom sakkunnig; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga två i utlåtandet införda förslag till lagar i nu ifrågakvarande ämnen.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Genom framläggandet av detta lagförslag har gjorts en första avbetalning på ett gammalt krav, som varit före i riksdagen under nära ett halvt århundrade. Det har nämligen gällt att skaffa den rättssökande allmänheten en ny bevisningslag, och det har kämpats mellan kamrarna om formaliteter, under det att alla varit ense i sak. 1915 enade sig kamrarna äntligen om ett gemensamt beslut på förslag av ett enhälligt lagutskott, där jag för tillfället hade äran att vara ordförande. Riksdagen beslöt hos Kungl. Maj:t anhålla om en ny bevisningslag. Den skulle bland annat komma med lagbestämmelser om bevisning genom sakkunnig, Skrivelsen remitterades icke ens av processkommissionen. Den anmäldes inte dit, och slutligen blev ärendet under herr Åkermans justitieministertid i december 1920 avskrivet från vidare behandling. (Herr *Åkerman*: Nej!) Det har jag konstaterat grundligt, men det visste kanske Åkerman inte om.

Vi ha fäktat, jag och Schlyter, jag alltid och Schlyter på sistone för den här saken, men så svek Schlyter och ändrade mening, då ärendet senast förekom i kammaren. Då regeringen nu har framlagt lagförslag om åtminstone en del av vad som behövs — det felas ju åtskilligt, såsom lag om utlämnande av handlingar med mera — vill jag tacka Schlyter. Han sade mig förra riksdagen, att han inte kunde neka till, att jag hade rätt och att han därför skulle se till, att åtminstone denna viktiga lag lades fram i år.

Lagförslag om bevisning genom sakkunnig m. m. (Forts.)

Nu har också under förra justitieminister Åkermans ledning i lagutskottet denna viktiga del av det halvsekelgamla önskemålet blivit förverkligad. Inför denna stora tilldragelse, herr talman, ber jag att få buga mig även för Åkerman, som nu omvänt och bättrat sig. Det är ju större glädje över en syndare, som omvänder sig, än över tusen rättfärdiga.

Det finns emellertid redan en kvasibestämmelse i förmynderskapslagen, som säger, att »i mål och ärenden, varmed rätten tager befattning, har rätten att sörja för fullständig utredning». Den paragrafen begagnade vi också, när jag satt som ordförande i Stockholms rådhusrätts förmynderskapsavdelning, för att inkalla sakkunniga — psykiatricimål t. ex. — som hördes på rättens begäran såsom en motvikt emot den partbetalda sakkunskapen av psykiatriker, som jag för min del har haft så nedslående erfarenheter av och även å rättens vägnar skrivit tre avhandlingar till justitieombudsmannen.

Nu är frågan den, om en sådan partbetald sakkunskap i sådana mål skall fortfarande få tillåtas enligt den nu framlagda lagen vid sidan av de sakkunniga, som rätten enligt den nya lagen har att inkalla. Det står i första paragrafen 2 mom.:

»Ej må den vara sakkunnig som är jävig att vittna i målet eller eljest till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad.»

Jag anser, att dylika partbetalda sakkunniga, bland vilka samma personer kunna till och med ha olika principer, alltefter som de äro anlitade av den ena eller andra parten, varpå jag anfört exempel, icke fortfarande skola få tillåtelse till en sådan trafik. Jag ifrågasätter, om inte meningen är, att det genom detta moment skulle vara uteslutet att åberopa sådana sakkunniga eller att momentet i varje händelse skulle utgöra en uppfordran, som borde förekommit tidigare i domstolarna, att förklara dem jäviga att vittna.

Det är tydligen en oviss punkt, men jag hoppas i alla fall, att lagen kommer att så framskjuta sakkunskapens betydelse, att den anses såsom en statens angelägenhet och icke såsom en angelägenhet, varmed parterna kunna bolla, allteftersom de ha råd att betala de ofta mycket dyrbara experterna. Från sådana synpunkter hälsar jag detta lagförslag som en ljusning för en kommande tid.

Herr Forssell: Herr talman! Jag vill begagna tillfället att uttrycka ett varmt tack till justitieministern för hans initiativ i denna fråga och hoppas, att riksdagen måtte följa detta initiativ.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 261 och 262.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 150, angående det ordinarie förslagsanslaget till riksarkivet m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för vissa reparationsarbeten å Oscar-Fredriksborgs fort;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse å Mölltorps församling, Skaraborgs län, av ett kronan tillhörigt markområde; samt

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden inom Vaxholms fästning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation jämte i hithörande ämnen väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut;

nr 76, i anledning av väckt motion om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och marinen;

nr 77, i anledning av väckt motion angående utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg; och

nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande; samt

första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.17 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 11 och den 13 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 261, angående vissa åtgärder för främjande av fiskarens avsättning av färsk strömming; och

nr 262, angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 73—77.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 78, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 49.

På framställning av herr talmannen beslöts att första lagutskottets utlåtanden nr 48 och 47 skulle i nu angiven ordning sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om viss ändring av de i lagen om delning av jord å landet meddelade bestämmelserna rörande utbrytning av servitut utan sammanhang med skifte.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
